

SATURNUS

GLASILO DELOVNEGA KOLEKTIVA SATURNUS, LJUBLJANA - LETO XXV - ŠTEVILKA 1 JANUAR 1984

OCENA LANSKEGA POSLOVANJA

Več kot leto prej, a pod planom

V času priprave članka še ne razpolagamo s podatki o realizaciji v mesecu decembru, zato podajamo le oceno celotnega poslovanja. Dokončni podatki bodo na razpolago sredi februarja.

V tabeli »Ocena poslovnega rezultata ob koncu leta 1983« je pregled pomembnejših podatkov, ki za temeljne in delovno organizacijo pokaže dosežene rezultate v primerjavi z dosežki v letu 1982 in z gospodarskimi načrti leta 1983.

Podatki o proizvodnji, ki jih merimo v statističnih cenah, kažejo da smo v letu 1983 le nekoliko presegli nivo proizvodnje iz leta 1982. V Tovarni embalaže je bila proizvodnja dosežena s povprečno 725° zaposlenimi, s čemer se je povečala produktivnost za 10%, kar kaže na kvaliteten premik. V Tovarni avtoopreme beležimo upad produktivnosti za 2%. Porast proizvodnje izkazuje tudi TOZD Orodjarna in vzdrževanje, kjer merimo fizičen obseg le v tonah izgotovljenih proizvodov. Medtem ko v Tovarni avtoopreme skozi celo leto beležimo dokaj enakomerno proizvodnjo, je v Tovarni embalaže prišlo do precejšnjega izpada v I. polletju. Tako je večji del proizvodnje dosežen šele v 2. polovici leta, ko se je normalizirala oskrba z reprodukcijskim materialom. Obseg proizvodnje kaže, da smo uspeli zaustaviti trend upadanja v preteklih letih, nismo pa dosegli ravni, ki smo si jo zastavili z letnim planom.

Če ocenjujemo obseg prodaje s celotnim prihodkom, nam podatki kažejo porast za 36%. S ČEMER SMO PRESEGLI TUDI PLANSKA PREDVIDEVANJA. V celotnem prihodku smo povečali delež izvoza, ki skupaj predstavlja 16,3% CB, samo izvoz na konvertibilno področje pa 10,7%.

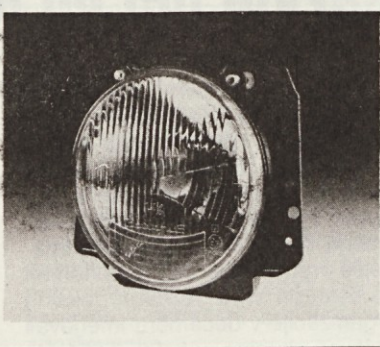
Podatek o številu zaposlenih izhaja iz dejanskega stanja ob koncu vsakega meseca, ne pa iz števila delovnih ur.

Izvoz, ki ga obračunavamo po enakih tečajih in tako ugotovljamo fizično povečanje, nam izkazuje porast napram letu 1982 za 3%, kar je precej pod letnim planom. Največji uspeh smo dosegli pri izvozu na klinirsko področje, kjer beležimo 57% porasta, direktni izvoz na konvertibilno področje ter izvoz v okviru kooperacije pa je za 20% manjši kot leto prej.

Porabljena sredstva tudi v letu 1983 naraščajo hitreje kot celotni prihodek, kar kaže na to, da povečanih cen izdelavnega in ostalih re-promaterialov nismo uspeli v celoti kompenzirati z našimi prodajnimi cenami. S tem se je zmanjšal delež dohodka v celotnem prihodku.

Dohodek bo predvidoma dosegel višino 1.176 mio din, kar predstavlja 31,6% več, kot v letu 1982, presežen pa bo tudi plan za 9,5%. Največji dohodek bo dosežen v Tovarni avtoopreme, ki beleži tudi največjo rast, sledi Tovarna embalaže ter Orodjarna in vzdrževanje.

V tabeli prikazujemo tudi sredstva za osebne dohodke, ki so v letu 1983 večja za 31%, s tem pa je doseženo zaostajanje za rastjo dohodka. Taka gibanja bodo omogočila oblikovanje sredstev za sklade v planirani višini ter akumulacijo za vlaganja v razširitev poslovanja, ki jih načrtujemo v letu 1984.

AVTOOPREMA

Prednost ima delo 167466 za izvoz

Decembra smo lahko v članku Potočnika prebrali, da je Volkswagen dal Saturnusu pogojno možnost zadovoljevati 40 odstotkov njihovih potreb po žarometih za Golfa, če bo uspel pravočasno dobavljati kakovostne proizvode v dogovorjenih količinah. V tozdu avtoopreme so povedali, da so v decembru kljub težavam v proizvodnji uspeli odposlati zahtevane količine žarometov v dogovorjenih rokih. Proizvodnja teče, težave pa skušajo postopoma sproti odpraviti.

V mesecih, ko je zaradi zamude pri osvajanju svetlobne opreme za Golfa izostala proizvodnja za izvoz, so delali toliko več za domače tržišče. Položaj je zdaj obrnjen; ker ima delo za izvoz prednost, to pa zaseda velik del proizvodnih zmogljivosti (mesečno izdelajo 32 do 33 tisoč žarometov za Golfa), zdaj proizvodnja za domače tržišče zaostaja. Tudi tu iščejo rešitve; najozje grlo, lepljenje, nameravajo razširiti z usposabljanjem starejših lepilnih naprav, morda pa tudi s spreminjanjem postopka.

Še vedno jih pri delu ovira nedredno vzdrževanje strojev; v tem mesecu sta bila dva v okvari, 6 pa jih stalo zaradi okvar orodij. Nekaj strojev je stalo tudi zaradi pomanjkanja delovne sile. Ta je v tem mesecu spet problem, ker je precej delavcev na zimskem dopustu, pa tudi dijaki med šolskimi počitnicami ne delajo.

Za letos predvideva plan predvsem povečanje proizvodnje plastičnih izdelkov. Da bi lahko to dosegli, nameravajo uvesti na tem oddelku tretjo izmeno in v ta namen zaposliti nekaj novih delavcev, razbremeniti prezasedene stroje tako, da bodo orodja dajali na druge stroje, česar ne bodo zmogli sami, pa bodo prepustili zunanjim kooperantom.

V tozdu se zavedajo, pravi Mitja Ljubeljšek, da proizvodne zmogljivosti zaradi organizacijskih pomanjkljivosti še niso optimalno izkoriščene, zato si prizadevajo izpopolniti načrtovanje in časovno razporejanje proizvodnje.

Vita C.

OCENA POSLOVNEGA REZULTATA OB KONCU LETA 1983

ELEMENTI	TOZD-3			TOZD-5			TOZD-7			DSSS			DO SATURNUS		
	Ocena 1983	Indeks 83/82	Indeks 1983/plan 83	Ocena 1983	Indeks 83/82	Indeks 1983/plan 83	Ocena 1983	Indeks 83/82	Indeks 1983/plan 83	Ocena 1983	Indeks 83/82	Indeks 1983/plan 83	Ocena 1983	Indeks 83/82	Indeks 1983/plan 83
Fizični obseg															
proizv. (stat. cene)	168.288	105,2	91,7	170.396	100,2	94,0	—	—	—	—	—	—	338.684	102,6	92,8
Celotni prih.	1.716.444	134,5	115,5	1.290.984	140,7	112,3	241.878	131,5	104,0	189.123	127,7	101,9	3.438.429	136,1	112,6
Porab. sredstva	1.273.081	137,5	117,6	810.889	140,0	111,1	89.325	152,3	115,6	88.817	128,7	98,4	2.262.112	138,5	114,3
Dohodek	443.363	126,4	109,8	480.095	141,9	114,4	152.553	121,8	98,3	100.306	126,8	105,2	1.176.317	131,6	109,5
Izvoz	31.812	57,5	27,0	407.140	109,9	85,6	93	—	—	—	—	—	439.045	103,1	74,0
Osebn. dohodki	182.706	125,1	117,6	152.170	131,5	115,2	80.359	143,3	117,4	76.031	132,8	114,7	491.266	131,0	116,3

999704562

Občni zbori sindikata so za nami

Konec meseca decembra so bili v vseh OOZS opravljani občni zbori. Izvedba občnih zborov je potekala nemoteno, kar je nedvomno posledica dobrih predhodnih kadrovskih in vsebinskih priprav. Udeležba na zborih je bila zadovoljiva, razen v skupnih službah.

Na občnih zborih so predsedniki IO podali poročilo o delovanju osnovnih organizacij v preteklem dveletnem obdobju, blagajničarka je podala finančno poročilo o sredstvih, s katerimi je poslovala osnovna organizacija, sprejet pa je bil tudi finančni načrt za leto 1984. Prav tako je vsaka osnovna organizacija sprejela tudi programsko usmeritev za delo v prihodnjem mandatnem obdobju. Na koncu pa so bila izvoljena tudi nova vodstva osnovnih organizacij, člani nadzornih odborov, člani sindikalne konference TOZD Embalaža ter člani konference DO.

Iz razprav, ki so potekale na zborih, je razvidno, da naša sindikalna organizacija opravlja vlogo, ki so ji jo zaupali delavci. Prevladovalo je mnenje, da se mora sindikat še bolj zavzemati za zaščito standarda delavcev, posebno še tistih z nizkim

OD in preprečiti nadaljnje padanje življenjskega standarda. Prav tako naj se čimprej izdelata razvid del in nalog, od katerega se pričakuje, da bo vnesel v kolektiv več reda in discipline. Tudi sedanji sistem nagrajevanja ne deluje stimulatивно in ne vzpodbuja delavca k večji prizadevnosti in doseganju boljših rezultatov pri delu.

Izražena je bila želja, da bi v bodoče iz sredstev sindikata namenili več denarja za nakup vstopnic za kulturne in športne prireditve.

Za predsednike IO OO ZS so bili za novo mandatno obdobje 1984—85 izvoljeni:

OO ZS Embalaža Moste — Mla-kar Silvo

Zalog — Zajc Darko
Tiskarna — Alauf Andrej
Polje — Podbrežnik Jelka
OO ZS Avtooprema — Koleša Brane

Loški potok — Rus Stanislava
OO ZS Orodjarna in vzd. — Kralj Aleksander

OO ZS DSSS — Baznik Silvo
Predsednikom želimo pri vodenju osnovnih organizacij veliko uspehov!

PREDLOG DELOVNEGA PROGRAMA KONFERENCE ZA LETO 1984-85

Delovni program konference sindikata je zasnovan predvsem na sklepih in stališčih sprejetih na razširjeni seji konference sindikata, ki je bila v mesecu decembru in na kateri smo temeljito spregovorili o izvajanju srednjeročnega plana in temeljni usmeritvi razvoja delovne organizacije.

Za letošnje leto nameravamo organizirati 5 sej konference, na katerih bomo obravnavali naslednje probleme:

1. Konferenca, na kateri bomo spregovorili o pripravah na volitve

organov upravljanja in naloge sindikata

2. Konferenca, ki bo obravnavala izvajanje kadrovske politike v DO

3. Konferenca, na kateri bomo obravnavali delitev OD

4. Konferenca, ki bo obravnavala problematiko izvoza

5. Konferenca, na kateri bomo obravnavali samoupravne družbeno-ekonomske odnose v DO.

V program dela konference bomo po potrebi vključili tudi druge zadeve, če bodo tako narekovele razmere v kolektivu.

Za pripravo gradiva bodo zadolženi strokovni sodelavci, ki bodo sodelovali v pripravah in izvedbi konference.

RADO FINK

Prva pločevina iz Zorke

V Zalogu in v Mostah so januarja začeli predelovati prve količine bele pločevine iz Zorke. Tovarno bele pločevine v Šabcu so odprli konec novembra in že v začetku se je srečala s proizvodnimi problemi zaradi pomanjkanja deviz za uvoz repromateriala. Vendar so v drugi polovici decembra iz Zorke le začele prihajati prve pošiljke pločevine. V Saturnusu smo je do srede januarja dobili približno 300 ton.

Politični aktiv o osebnih dohodkih

Izvršni svet naše občine je pripravil analizo gibanja osebnih dohodkov v prvih 9 mesecih lanskega leta, da bi ugotovil, v katerih delovnih organizacijah osebni dohodki najbolj zaostajajo za rastjo življenjskih stroškov. V tem obdobju so življenjski stroški porasli za 35,1 odstotka, osebni dohodki v gospodarstvu pa za 23 odstotkov.

V občini je 20 gospodarskih delovnih organizacij, kjer so nekateri delavci v septembru prejeli manj kot 12.000 dinarjev osebnega dohodka. Med šestimi industrijskimi temeljnimi organizacijami sta navedena tudi naš tozd embalaže, kjer je bilo v septembru 76 takih delavcev, in tozd avtoopreme, kjer je bilo 70 takih delavcev.

Saturnus je v prvih 9 mesecih povečal sredstva za osebne dohodke za 25,5 odstotkov; ker se je število zaposlenih zmanjšalo, pomeni to v povprečju za 26,4 odstotka višje osebne dohodke. Ob takem povišanju smo, čeprav sodimo glede osebnih dohodkov med problematične organizacije, prekoračili določila družbenega dogovora. Do konca leta se je (po ocenah) naš dohodek povečal za 32 odstotkov, sredstva za osebne dohodke pa za 31 odstotkov. Kljub težavam za repromaterialom pa se je povečala fizična produktivnost za 12,5 odstotkov, kar opravičuje rast osebnih dohodkov.

Saturnus zaradi nizke kvalifikacijske strukture - mnogo delavcev sodi v najnižjo plačilno grupo - težje rešuje problem minimalnih osebnih do-

hodkov. Vemo, da so se osebni dohodki za delavce v nižjih grupah od lanskega maja povečali bolj kot za ostale in politični aktiv je sprejel stališče, da že zdaj majhnega razpona med osebnimi dohodki ni mogoče zmanjševati. Da bi manj zaostajali za drugimi delovnimi organizacijami in predvsem za rastjo življenjskih stroškov, pa se bodo osebni dohodki že v januarju povečali za 10 odstotkov (5 din za točko).

Zavedati pa se moramo, da lahko višje osebne dohodke zagotavlja le večja produktivnost. Za spodbujanje k boljšemu delu je treba kar najhitreje urediti nagrajevanje po delu - to naj bo v naslednjih mesecih najnujnejša naloga v delovni organizaciji, so poudarili na seji političnega aktiv. Kolegij je že sklenil, da se bo takoj oblikovala delovna skupina, ki bo analizirala obstoječi način stimuliranja in v dveh mesecih izdelala kriterije za nagrajevanje po delu.

Neustrezno nagrajevanje in dejstvo, da posameznikov ob neizpolnjevanju obveznosti ne kličemo na odgovornost, je utrdilo miselnost, da nam pripadajo določeni (čim višji) osebni dohodki ne glede na to, koliko delamo. To miselnost bomo morali spremeniti. Naloga družbeno političnih organizacij je da spodbujajo vse zaposlene o nujnosti izboljševanja organizacije dela, večanja produktivnosti in zagotavljanja nagrajevanja po delu. V marcu je predvidena problemska konferenca o nagrajevanju po delu. Tako priporočilo je dala že konferenca IO sindikata na razširjeni seji v decembru.

Razvid del do konca leta

V plan naše delovne organizacije za letošnje leto je vključena tudi naloga, da se izdelata razvid del in nalog, ki bo natančneje opredelil dolžnosti posameznih služb in delavcev in njihova medsebojna razmerja in ki bo omogočil tudi ustreznejše vrednotenje del. V ta namen so delavski sveti TOZD in delovne organizacije v decembru imenovali delovno skupino, v kateri bodo sodelovali:

Marjan Žvan — vodja

Jakob Borštner

Marjan Čakš

Vojko Fattori

Andrej Matjaž

Milan Pavliha

Viktor Zupan

in bodoči vodja oddelka za razvoj sistema delitve OD

Naloga delovne skupine je:

— oblikovati metodologijo za izdelavo razvida del in nalog;

— izdelati vzorčni model izdelave razvida del in nalog;

— oblikovanje delovnih podskupin po TOZD in organizacijskih enotah v sodelovanju z vodstvi TOZD in DSSS

— organizacija in izvedba instruktaze za vse člane delovnih podskupin;

— vodenje, koordiniranje dela ter strokovna pomoč delovnim skupinam;

— oblikovanje enotnega razvida del in nalog za TOZD in DSSS;

— oblikovanje osnutka pravilnika razvida del in nalog po TOZD in DSSS;

Delavski sveti so nalogo označili kot prednostno in zadolžili delovno skupino, da jo v celoti opravi najkasneje do konca letošnjega leta.

V plan naše delovne organizacije za letošnje leto je vključena tudi naloga, da se izdelata razvid del in nalog.

Nove možnosti za proizvodnjo embalaže (2)

Zakaj zaostajanje kmetijske proizvodnje?

Ne glede na resnične potrebe po kmetijski proizvodnji in ne glede na materialne možnosti plani v preteklosti niso bili uresničeni (tabela 1). Če tudi vzroki propadanja plana niso bili raziskani v potankostih, prevladuje splošno mnenje, da za kmetijski razvoj niso bili dani ekonomski in družbeni pogoji.

Tabela 1

	LETNA STOPNJA RASTI KMETIJSKE PROIZVODNJE		
	Načrtovano	Uresničeno	%
1961—1965	7,5	1,4	19
1966—1970	4,6	3,0	65
1971—1975	3,5	2,8	80
1976—1980	4,0	2,2	50
1981—1985	4,5	2,1*	47

* rast v letih 1981—1982

Uresničena stopnja rasti kmetijske proizvodnje (agregatna ponudba) je bila počasnejša od rasti agregatnega povpraševanja po živilih.

Na osnovi rasti prebivalstva in rasti osebnih dohodkov je ocenjeno razmerje med povpraševanjem in ponudbo (tabela 2).

Tabela 2

	Rast agregatnega povpraševanja %	Rast agregatne ponudbe %
1953—1961	5,9	3,8
1961—1971	4,9	3,1
1971—1981	3,1	2,0

Najbolj zaostaja ponudba beljakovinske hrane, oljnic, pšenice, mesa in mleka.

Ugotavljamo, da so bile potrebe skozi daljši čas za 30% večje od razpoložljive ponudbe.

Negativne posledice preslabe ponudbe

1. Zaradi pomanjkanja kmetijskih pridelkov so naraščale cene teh pridelkov. Te proizvode so kupovali delavci iz produktivnih in neproduktivnih OZD in drugi člani družbe. Zaradi višjih cen ni padla poraba. Te cene so se preko povišanih OD prelile v stroške drugih proizvodov. Gre za pojav stroškovne inflacije.

2. Zaradi premajhne domače ponudbe je bil potreben uvoz hrane. Ta je zadnja leta večji od izvoza. Gre za večanje deviznega primanjkljaja.

V letih 1976 — 1980 je uvoz približno za 200 10⁶ \$ višji od izvoza.

3. Nestabilni trg hrane s pomanjkanjem raznih vrst blaga je spremljala vrsta ekonomsko političnih pojavov.

Dolgo je veljalo prepričanje, da je možno pospešiti rast kmetijske proizvodnje samo s cenovnimi razmerji. Pokazalo se je, da višje cene kmetijskih pridelkov niso spodbudile večje proizvodnje. Res je, da so naraščali tudi stroški v kmetijstvu samem.

Na ta način je jugoslovanska praksa še enkrat pokazala na resničnost dognanj agrarno-ekonomske vede: da spremembe cen ne spreminjajo proizvodnje in da po-

manjkanje posameznih kmetijskih proizvodov destabilizira gospodarstvo.

Plačilno sposobno prebivalstvo je naglo naraščalo zaradi rasti zaposlenosti izven kmetijstva in dohodka nekmetijskega prebivalstva. Hkrati se je razvijal proces deagrarnizacije, tako da je tudi vaško prebivalstvo pritiskalo na trg kmetijskih proizvodov. Čeprav so v svetu nadaljevali

razvoj kmetijstva, pri nas opazimo relativni padec vlaganj v kmetijstvo.

Pred embalažerji iz Saturnusa stoji pomembna družbena naloga, da se z vsemi svojimi duhovnimi in materialnimi sposobnostmi vključimo v prizadevanja za vse večjo ponudbo hrane, ki naj sledi naraščanju kmetijske proizvodnje.

Bistveni razlogi nazadovanja kmetijske proizvodnje

Razloge lahko razvrstimo v dve skupini:

A — splošno nizka materialna proizvodnja, ki ne spodbuja osnovne kmetijske proizvodnje

B — nezadostno izkoriščanje obstoječih zmogljivosti zaradi neustrezne agrarne politike

Opozorimo na nekatere značilne vzroke zaostajanja kmetijske proizvodnje:

— nerazumevanje pomena kmetijske proizvodnje za celotno gospodarstvo;

— nedoslednosti pri socialistični preobrazbi vasi;

— nedoslednost pri izvajanju programov širjenja družbenega sektorja v kmetijstvu;

— združništvo in kooperacija doživljata organizacijske težave;

— zasnova položaja kmeta z osebnim delom, ki je formulirano v programu ZKJ in Ustavi SFRJ se ne uresničuje. Kmet ni spodbujen k združevanju;

— na družbenih posestvih zaostaja živinoreja (glej tabelo 3 — tabela kaže število glav živine na 1 ha obdelovalne površine v več državah);

Tabela 3

	ZR Nemčija	Anglija	Italija	Francija	Jugoslavija skupaj	družbeni sektor
Govedo	2,1	2,0	0,9	1,4	0,8	0,3
Prašiči	3,1	1,2	0,9	0,7	1,0	1,0
Ovce	0,2	4,2	1,0	0,7	1,0	0,2

VARSTVO PRI DELU

Izobraževanje delavcev v neposredni proizvodnji

Eden nepogrešljivih postopkov za izvajanje preventivnega varstva pri delu je varnostna vzgoja delavcev, ki se prične že s prvim dnem, ko delavec prevzame delo.

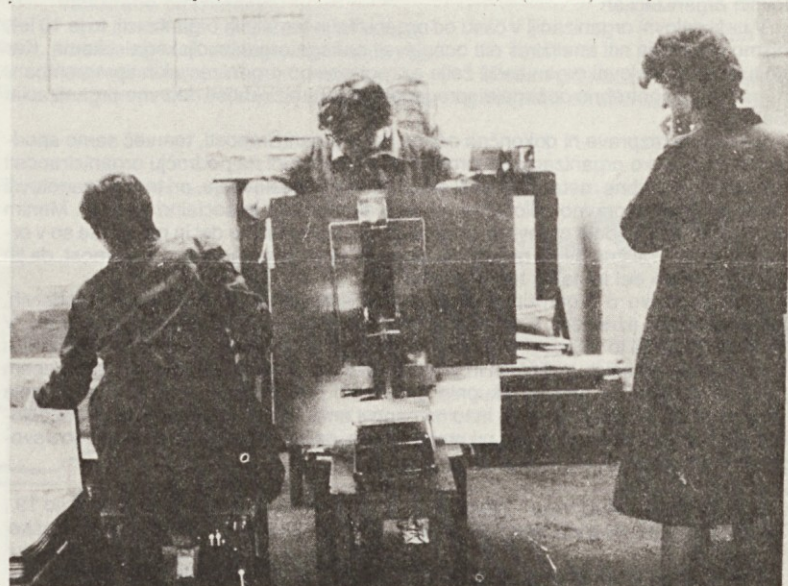
Varnostnik je dolžan vsakega novosprejetega delavca poučiti o teoretičnih osnovah varstva pri delu. Seveda s tem, da je delavec seznanjen s svojimi pravicami in dolžnostmi, z varstvenimi ukrepi, s sredstvi in opremo za osebno varstvo, s postopki za ravnanje v primeru nesreče pri delu, s prvo pomočjo in s požarno varnostjo, še ne pomeni, da je sposoben delati varno.

Glavno breme vzgoje delavca za varno delo prevzame po začetnem uvajanju njegov neposredno nadrejeni vodja del. Ta mu dodeli osebna zaščitna sredstva, pri čemer mu razloži njihov namen in način uporabe. Seznan ga z osnovnimi značilnostmi obrata ter organizacijo delovnega procesa, v katerem bo sodeloval. Delavcu je potrebno predo-

čiti vse nevarnosti, ki izhajajo iz orodij, strojev, materialov, pogojev dela, transporta ter vnetljivih in eksplozivnih snovi.

Seveda bi s samim naštevanjem nevarnosti dosegli bore malo, če obenem ne bi delavca poučili o pravilnem načinu dela in ga seznanili z vsemi varnostnimi ukrepi, ki jih mora upoštevati, da bi se pri delu izognil poškodbam in zdravstvenim okvaram. Novega delavca, ki je bil poučen o varstvu pri delu in je začel delati, je potrebno nenehno nadzorovati, spremljati njegovo delo, ga opozarjati na napake in mu pomagati, da čimprej obvlada znanje, potrebno za samostojno delo. Da je delavec sposoben samostojno opravljati delo, dokaže med drugim tudi z uspešno opravljenim preizkusom znanja iz varstva pri delu, ki ga opravi po približno treh mesecih dela.

(nadaljevanje na 8. strani)

Tudi pri tako enostavnem delu, kot je tehtanje pločevine, je treba že vnaprej razmisliti, kako narediti delo čim varnejše in lažje. Ko sedeča delavka na sliki obrne glavo proti tehtnici se vogal pločevinaste plošče nevarno približa njenim očem. Če bi bila tehtnica postavljena nekoliko nižje, bi drugi delavki ne bilo treba dvigovati pločevine tako visoko, drugačna namestitvev odlagalnega mesta pa bi ji prihranila nenehno obračanje, ki postane s ponavljanjem zelo utrudljivo.

Avugst Markelj

— nedosledna zemljiška politika
— rodovitna zemlja se izgublja zaradi gradnje mest, tovarn, poti, itd;
— neustrezna investicijska politika;

— prepočasna rast proizvodnje mineralnih gnojil in slaba uporaba naravnih. V to skupino pomanjkljivosti štejemo tudi necelovito ponudbo strojev za obdelavo;

— predelovalna industrija se zateka raje k uvozu poljedelskih surovin, kot da bi se povezovala z domačimi proizvajalci;

— spremembe v obsegu, sestavi in naravi delovne sile. Industrializacija je povzročila množično preselejevanje v mesta, na kmetih pa ostajajo ostareli ljudje;

— zanemarjamo hribovita področja, ki zavzemajo 59% jugoslovanskega teritorija in kjer živi 51% Jugoslovancev.

— ni težko odkriti pomanjkljivosti v izobraževanju za kmetijsko proizvodnjo;

— izoliranost raziskovalnega dela in pomanjkanje koordinacije na znanstveno raziskovalnem področju.

Pomanjkljivosti smo našli zato, ker so prav te služile za oblikovanje akcij že za leto 1984 in so osnova za celoten dolgoročni program razvoja kmetijstva.

TEODOR KRALJ

Organiziranost Saturnusa, tehnični napredek in avtomatizacija delovnega procesa

V zadnjem času vse pogosteje slišimo, da v združenem delu razpuščajo temeljne organizacije. V bančnem sistemu ugotavljajo, da so temeljne banke preveč razdrobljene. V Pivovarni Union v Ljubljani trdijo, da je prišlo v zadnjih letih v proizvodnji do pomembnih sprememb, samoupravna organiziranost pa je ostala takšna, kot je bila. Nekatere dele proizvodnje so avtomatizirali, drugod se je zmanjšalo število zaposlenih itd. Pri Slovenija cestah-Tehniki razpuščajo temeljni organizaciji v Mariboru in Piranu, ker ni dela. V energetske kombinatu v Trbovljah nameravajo zaradi racionalizacije organizirati samo eno administrativno skupnost. V Lipi v Ajdovščini so temeljne organizacije že sklenile razpustiti in ustanoviti enovito delovno organizacijo. V Uniorju v Zrečah so ugotovili, da bi z ukinitvijo temeljnih organizacij zmanjšali poslovne stroške. Pobude za reorganizacijo nastajajo tudi izven gospodarstva v zdravstvu idr. Nekje bodo temeljne organizacije odpravili zaradi razbohotene administracije v temeljnih organizacijah. Drugod se samoupravnega preoblikovanja nameravajo lotiti zaradi razdrobljenih prodajnih in drugih komercialnih služb. Na temelju kratke analize prej naštetih primerov lahko zaključimo, da je v dobi organiziranja temeljnih organizacij prišlo do preveč razdrobljenih organizacijskih enot, kar je posledica kampanjskega pristopa in tudi tedaj splošne želje po razdrobljenosti.

Sedanje razprave o reorganizacijah pa so dobile močan razmah po navidezno nepomembni, a burni razpravi v skupščini o žiro računih temeljnih organizacij. Menim, da imajo te težave ponovno priokus kampanjskega reševanja problemov. Razprave o decentralizaciji in centralizaciji po sistemu nihalne ure brez vsebinskih analiz in ustreznih sprememb ne koristijo poslovnemu procesu, ki se odvija v temeljnih in delovnih organizacijah.

V naši delovni organizaciji v času od organizacije temeljnih organizacij, to je 10 let, nismo celoviteje niti analizirali niti ocenjevali našega organizacijskega sistema. Ker so tudi v naši delovni organizaciji želje oz. potrebe po organizacijskih spremembah, menim, da je potrebno obširneje spregovoriti o organiziranosti delovne organizacije Saturnus.

Namen te razprave ni dokončna ocena naše organiziranosti, temveč samo spodbuditi razpravo o organizacijskih problemih s ciljem tudi na področju organiziranosti uporabljati sodobne metode, doseči gospodarnije poslovanje, pri tem pa zagotoviti delavcem samoupravno odločanje in večjo ekonomsko in socialno varnost. Menim pa, da bi morali to delo opraviti pred opisom oz. opredelitvijo del in nalog. Če so v organizacijskem sistemu tudi negativni dejavniki, obstoja potencialna nevarnost, da jih bomo z aktom del in nalog tudi uzakonili.

Pred razpravo o organiziranosti pa bomo spregovorili o proizvodnih sredstvih, predmetih dela (izdelkih), avtomatizaciji ter tehničnem in tehnološkem napredku. V naši stvarnosti je to še posebno pomembno. Družbena lastnina je dejanski kompleks družbenoekonomskih, političnih in pravnih odnosov, v katerih se ljudje v združenem delu povezujejo na podlagi skupnih družbenih proizvodjalnih sredstev kot pogoja skupnega oz. združenega dela in to na osnovi enakih pravic in dolžnosti pri razpolaganju s temi sredstvi, kakor tudi pri proizvodni oz. delitvi dohodka, ki ga ustvarijo s svojim lastnim delom.

ZGODOVINSKI RAZVOJ TEHNIKE, TEHNOLOGIJE IN AVTOMATIZACIJE

Nagel razvoj tehničnega napredka nam najbolje ponazarja drastično skrajšanje časa med znanstvenim odkritjem in njegovim industrijskim izkoriščanjem (glej grafikon tehnični napredek).

Do 19. stoletja je bil tempo tehničnega razvoja zelo počasen. Značilnost zgodnjih obdobij je bila prevladujoča vloga ročnega dela v proizvodnem procesu. Ob koncu 18. stoletja in v začetku 19. stoletja je parni stroj omogočil revolucionarno preobrazbo strukture in vloge elementov proizvodnje. Proizvodni proces je bil osvobojen omejenih človeških možnosti. To je povečalo družbeno proizvodnost dela. Delovni in pogonski stroji ter transmisije, ki so povezovale gibanje mehanizma, so bili temelji na katerih, je nastala moderna industrija. Od takrat delavec ni več opravljal celotne funkcije, ampak samo eno rutinsko operacijo. Druga značilnost tega obdobja je bila ločitev upravljanja od dela in njegovo osredotočenje v rokah lastnikov.

Danes so znotraj družbe porajajo nove, po svojem obsegu revolucionarne proizvodjalne sile. Te sile prinašajo prebrat, ki v temeljih spreminja tradicionalno življenje in delitev dela in daleč presega hitrost dosedanjega razvoja civilizacije. Nastajajo dalnosežne spremembe v pridobivanju surovin, transporta in komunikacijska sredstva posegajo v planetarni prostor. Razvijajo se novi viri energije. Ogrode proizvodjalnih sredstev predstavlja avtomatizacija in kibernetizacija.

— možnost proizvodnje tudi v pogojih dela, ki so nevarni ali celo škodljivi za zdravje človeka;

— možnost uporabe proizvodjalnih procesov, ki presegajo fizične in psihične sposobnosti človeka;

— velika togost avtomatizirane proizvodnje, kadar se je treba hitro prilagoditi tržišču;

— takojšnja nerentabilnost pri manjšem obsegu proizvodnje;

— stalnost toka in enakomernosti kvalitete materiala, energije in informacij;

— velike investicije na delovno mesto;

— zmanjšanje zaposlenosti pri enakem obsegu proizvodnje in

— povečane potrebe po visoko specializiranih strokovnjakih.

ORGANIZACIJA POSLOVANJA V POGOJIH TEHNIČNEGA NAPREDKA IN AVTOMATIZACIJE

Uvajanje novih tehnoloških postopkov, novih izdelkov, specializacija velike serije in povezanost so glavne značilnosti visoko mehaniziranih in avtomatiziranih proizvodnih procesov. Tem novim pogojem se mora delavec fizično in intelektualno prilagoditi. Poseben pozornost je potrebno posvetiti pripravljanim in zaključnim fazam, ki morajo zagotoviti povezano izvajanje procesa. Če upoštevamo, da optimalni organizacijski model sestoji iz poslovnih funkcij, ugotovimo, da je za uspešno delovanje tehničnega dela avtomatizacije nujna tudi avtomatizacija poslovnih funkcij. Znotraj poslovnih funkcij zahteva avtomatizacija hkrati večjo delitev dela in močnejšo povezanost ter večjo hitrost pretoka informacij.

V prejšnjem poglavju smo govorili o zgodovinskem razvoju tehnike, tehnologije in avtomatizacije. Oglejmo si še razvoj poslovnih funkcij na primeru prodajne poslovne funkcije oziroma trženja v gospodarstvu ZDA.

Iz različnih virov lahko povzamemo, da je prodajna funkcija prešla čez več razvojnih obdobij:

1. obdobje dominacije proizvodnje 1850 — 1930

2. obdobje komercialno-prodajne orientacije 1931 — 1950

3. obdobje preusmeritve k marketingu 1951 — 1960

4. obdobje integriranega marketinga od 1960 dalje.

Obdobje dominacije proizvodnje je najdaljše, saj je trajalo od časa ustanavljanja prvih podjetij pa do leta 1930. Glavni poudarki v tem obdobju so bili: proizvodnja, kvaliteta, izdelki, nabava dobrih surovin in energije. »Prodaja« v

tem obdobju rí bila posebno pomembna funkcija, bila je le toliko potrebna, da je podjetje uvrstilo svoje izdelke na tržišču.

V drugem obdobju je tehnologija kakovostno napredovala. Tehnoloških problemov ni. Konkurenca je močnejša. Nastopi ne samo problem razširitve, ampak tudi ohranitve trga. Možnosti proizvodnje se naglo večajo, omejitve je prodaja izdelkov. Vedno več pozornosti se posveča distribuciji in organizaciji prodaje. Prodajna funkcija postane pomembnejša.

Tretje obdobje predstavlja preusmerjanje poslovne politike v marketing. Prodajna služba ne more sama uspešno izvrševati naloge. V središču pozornosti je potrošnik. Delo sloni na raziskovalnih programih: raziskavah tržišča, načrtovanje izdelka, propagandi, cenah, konkurenci, servisu za kupca. Public Relation, napredek prodaje. Marketing torej vsebuje delo vseh teh služb.

Četrto obdobje integriranega marketinga je kontrola marketinga nad vsem poslovanjem v podjetju. Ta koncepcija sloni na filozofiji o koristnosti za potrošnika, na drugi strani pa se mora ta koristnost kazati v ustvarjenem dobičku. Gre torej za povezovanje celotnega tehnološkega procesa s potrošniki.

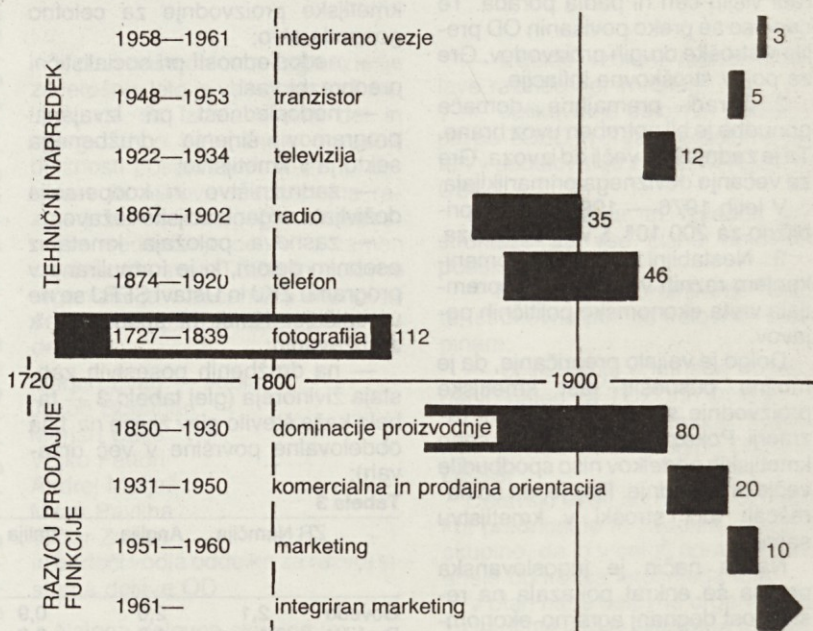
Podoben organizacijski razvoj bi lahko zasledovali tudi pri drugih poslovnih funkcijah. Poiskujemo primerjati razvoj tehničnega napredka z razvojem prodajne poslovne funkcije (glej grafikon).

Primerjava tehničnega napredka z razvojem prodajne funkcije nam sama ponuja zaključek, da tehnični in tehnološki napredek zahtevata tudi spremembe v organiziranosti. Vztrajanje na starih konceptih organizacije pa tehnični napredek in avtomatizacijo delno ali tudi v celoti razvrednoti.

TEHNIČNI NAPREDEK, RAZVOJ IZDELKOV IN AVTOMATIZACIJA V SATURNUSU

Na začetku naše razprave smo govorili o zgodovinskem razvoju tehnike, tehnologije in avtomatizacije. Tudi Saturnus je del tega razvoja tako v času kot v obsegu in kvaliteti, svojega poslovanja. Ni namen te razprave, da dokončno opredelimo, v kateri razvojni fazi smo, temveč je namen tega sestavka vzpodbuditi predvsem razmišljanje o tem pomembnem problemu. Kot temelj za to razmišljanje je izdelan grafikon »Razvoj Saturnusa«. Grafikon je poskus primerjave v času: razvoja izdelkov, opremljanja s stroji oz. avtomatizacije, fizičnega obsega proizvodnje ter zaposlenosti. Na temelju grafikona lahko v Saturnusu opredelimo naslednja razvojna obdobja:

Primerjava tehničnega napredka z razvojem prodajne funkcije

Podatki: obdobje od odkritja do uporabe, čas trajanja v letih, tehnični napredek ali prodajna funkcija.

1. Za začetno obdobje je značilno, da se je kovinska embalaža proizvajala v manjših serijah. Embalažna ponudba je bila dopolnjena s podobnimi izdelki (pladnji, igrače idr.), kasneje pa tudi razširjena z različnimi tehničnimi predmeti (zračne tlačilke, toplotni agregati, svetlobna telesa). Za to obdobje je bila značilna razmeroma nizka stopnja mehanizacije s pretežno ročnim posluževanjem.

2. Značilnost drugega obdobja je proizvodnja v večjih serijah. Proizvodnja je razdeljena v dve večji veji: kovinsko embalažo iz bele in Al pločevine ter tehnične predmete. Vzoredno se razvija proizvodnja orodij in tudi strojnih naprav za lastne potrebe.

Značilno za to obdobje je, da so se obstoječe strojne zmogljivosti organizirale za linijsko proizvodnjo. Zaradi zahtev po večji kakovosti in zaradi možnosti nabave so bile za proizvodnjo embalaže nabavljene že prve avtomatizirane linije.

3. V tretjem obdobju se ponudba embalaže bistveno ne spreminja. Ohrani vse lastnosti prejšnjega obdobja. Od tehničnih predmetov se ohrani samo proizvodnja svetlobnih teles za cestna vozila. V tem obdobju imamo torej opravka z ozko specializiranimi proizvodnjama embalaže in svetlobnih teles. Ti dve proizvodni veji pa sta tehnično podprti z lastno proizvodnjo orodij, delno strojev in njih vzdrževanjem. Kovinska embalaža se proizvaja linijsko in v večini tudi avtomatizirano. Tudi svetlobna oprema se proizvaja linijsko. V proizvodnji orodij se uvajajo sodobne tehnologije: električna erozija in numerično krmiljeni orodni stroji.

4. Nadaljuje se program, začrtan v tretjem obdobju in se razčlenjuje z proizvodnjo strojev za trg. Pripravljajo se programi za nadaljnjo avtomatizacijo in posodobitev proizvodnega procesa.

Značilno za tako našeta obdobja je, da prvo in drugo obdobje spremlja nagla rast fizičnega obsega proizvodnje in prodaje. Konec drugega obdobja pa pride do zastoja rasti proizvodnje in prodaje.

Značilno je tudi dejstvo, da so vsi avtomatizirani sistemi, ki so bili nabavljani, še vedno v uporabi (najstarejši 30 let). Sklepamo lahko, da je vsaj del avtomatizacije in uporabljene tehnologije zastarel. V diagramu prikazan zastoj rasti proizvodnje še vedno spremljajo investicije v avtomatizacijo in posodabljanje tehničnega sistema. Tehnični sistemi pa so v sedanjem času v povprečju izkoriščeni pod 50-odstotno.

Upoštevati pa moramo, da s tem tehničnim in tehnološkim sistemom uspešno velik del proizvodnje (posredno tudi embalaže) uvrstili na inozemskem trgu, predvsem konvertibilnem.

Zaključimo lahko, da tehnični in tehnološki sistem proizvodnje, ki se počasi, a vendarle razvija omogoča mnogo večji fizični obseg proizvodnje. To dejstvo pa zahteva, da vzroke zastoja rasti proizvodnje in prodaje analiziramo in jih poiščemo predvsem v organizacijskih dejavnikih našega poslovnega procesa.

ORGANIZACIJA POSLOVNEGA PROCESA V SATURNUSU

Uspešnost delovanja poslovnega sistema je v veliki meri odvisen od organizacije. Tehnični sistem o katerem smo govorili, je del poslovnega sistema. Pojem organizacije je kompleksen, ker organizacija zajema vse pripravljalne, izvršilne in sklepne delovne operacije, enkratne ali ponavljajoče dejavnosti, ki so značilne za poslovne sisteme. Opredelitev obstoječih problemov in analiza obstoječe organizacije je prva faza racionalizacije in načrtovanja organizacije

poslovanja. Ker je v Saturnusu organizirana ozko specializirana in avtomatizirana proizvodnja, bomo na tem mestu poskušali odgovoriti, kako so izkoriščene prednosti in omejevanji zaviralni dejavniki take proizvodnje:

— rast proizvodnje na temelju specializacije in avtomatizacije ni bila več dosežena;

— dosežena je bila boljša in enakomernjša kvaliteta izdelkov;

— načrtovano povečanje produktivnosti ni bilo doseženo;

— zaradi nezadostnega izkoriščanja proizvodnih zmogljivosti ni bila izkoriščena možnost znižanja proizvodnih cen;

— v veliki meri je bilo doseženo zmanjšanje telesne obremenitve delavcev;

— znatno so se izboljšali pogoji dela v proizvodnji pri škodljivih delih, delno pa tudi poslabšali (npr. ropot)

— premalo smo upoštevali negativni dejavnik avtomatizirane in specializirane proizvodnje, to je togost — neprilagodljivost tržišču;

— zmanjšan obseg povzročila takojšnja nerentabilnost: togi in počasni smo pri usklajevanju tehničnih zmogljivosti in dela;

— na področju oskrbe z materialom odstopamo od enakomernosti kvalitete, kar zelo moti avtomatizirane procese;

— kvaliteta in roki v informacijskem sistemu zaostajajo za zahtevami avtomatizirane proizvodnje;

— investicije za posamezen nov izdelek, kot tudi na delovno mesto, se naglo povečujejo. Avtomatizacija naglo zastareva, obnavljanje je prepočasno.

Nizka izkoriščenost naprav ne vpliva ugodno niti na ekonomičnost niti na rentabilnost proizvodnje;

— osvajanje novih izdelkov je počasno in ni usklajeno z zahtevami avtomatizacije niti z zahtevami sistemov, v katere smo vključeni kot kooperanti;

— za specializirana področja ni dovolj strokovnih kadrov.

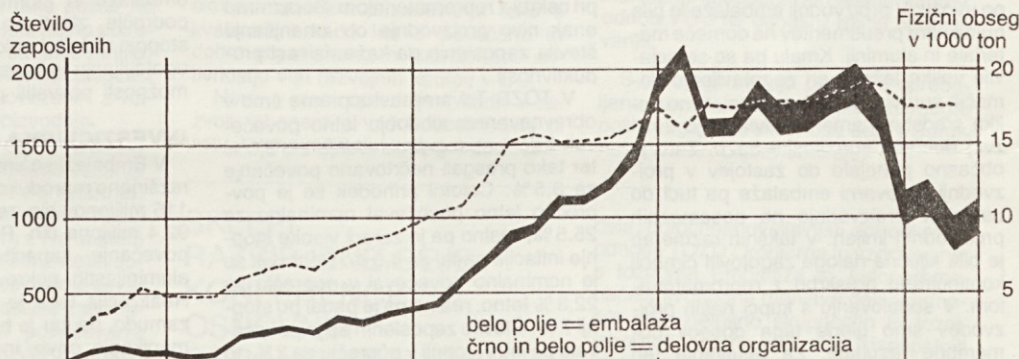
Na temelju naštetih dejavnikov in opredelitev ter zastoja rasti proizvodnje in prodaje bi ob uporabi modela primerjave tehničnega napredka in prodajne funkcije, kar smo navedli v 3. poglavju tega sestavka, lahko dali hipotetično oceno naše organiziranosti.

Izdelki embalaže kot tudi svetlobne opreme so dovolj kakovostni, da bi jih lahko prodajali na zahodnem in vzhodnem mednarodnem trgu. Izdelke proizvajamo na približno 10 in tudi več let starih proizvodnih napravah z organizacijskimi metodami oz. znanjem izpred 30 in več let, pri čemer pa v primerjavi s podobnimi delovnimi organizacijami v Jugoslaviji dosegamo ugodne poslovne rezultate.

Z organizacijskimi potenciali moramo v Saturnusu dohiti tehnične potenciale. Celotno poslovanje je potrebno usmeriti v prestrukturiranje, predvsem na področju intenziviranja poslovanja. Ocena organiziranosti Saturnusa na tej razvojni stopnji je nujna in to pred opisom del in nalog.

Ivan Primožič

Prihodnjic nadaljevanje: Temeljne organizacije združenega dela v Saturnusu

RAZVOJ SATURNUSA

IZDELKI (polkrepko = sedanji asortiman)	TEHNOLOGIJA, KAPACITETE, OSTALO
pločevinasta embalaža (škatile za loščila in barve)	stroji z ročnim posluževanjem in transmisijskimi, lastna energetska postaja
štirtiolgata embalaža	lakirni in tiskarski stroji s komornimi sušilnicami in ročnim posluževanjem, litografska risalnica na kamen s predtiskom
igračice, pladnji, škatile za široko potrošništvo, šolski pribor, kolesarske zračne tlačilke, zvonci, svetilke na suhe baterije	strojna delavnica, galvana in brusilnica
električni kuhalniki, električne peči, mizni in stabilni vrtni stroji, okovje za kovačke, Al-konzervne škatile, pokrovi, Alposoda, turistične škatile, valjani aluminij, odpreski za motorno industrijo	izgradnja trato postaje
napisne ploščice izdelki iz bele pločevine orodja za motorna vozila žarometi za svetilke	posodabljanje tiskarne napajanje žarometov, stiskalnica Müller, prva avtomatska linija za izdelavo konzervnih škatej odstranjena zadnja transmisijska, linijska izdelava konzerv (stari stroji) sodelovanje z Lukasom
pokrovčki za steklenice	obrat Zalag, obrat Polje
embalaža manjših dimenzij, mala ovalna doza	obrat tehničnih predmetov in nova orodjarina, dvobarvni tiskarski stroj in zaključek posodabljanja tiskarne Moste, dopravljen ročno lotanje konzerv sodelovanje s Cibitjem, belo pločevino nabavljamo sami, tisk in lakiranje v Zalogu, računalnik IBM 360-20, avtomatska linija 5kg, Ø 73 malih ovalnih doz
odkup proizvodnje žarometov FADIP	orođarna 13 strojev
uvaden servis za uporabnike embalaže	tovarna avtoopreme na Letališki cesti rekonstrukcija embalaže (45 strojev) samostojni pokrovi (25 strojev), plastika (26 strojev), orođarna (3 stroji), računalnik Iskra, linije samostojnih pokrovov, doza za loščila
odstopili Plutalu proizvodnjo kronske in Al-zapork	obrat proizvodnje strojev

Ocena izvajanja srednjeročnega plana in temeljne usmeritve razvoja delovne organizacije

Izvršni odbor konference OZS je sredi januarja obravnaval rezultate decembrske razširjene seje konference. Po razpravi je bil predlog sklepov še dopolnjen. Ker bodo o gradivu in o sklepih problemske konference razpravljale še vse osnovne organizacije sindikata, oboje v celoti objavljamo.

Namen tega gradiva je podati oceno uresničevanja srednjeročnega plana ter nakazati temeljne dolgoročne usmeritve in cilje razvoja delovne organizacije, ki temeljijo na dolgoročnem programu ekonomske stabilizacije.

V začetku velja ugotoviti, da so planirane temeljne usmeritve razvoja delovne organizacije v tem srednjeročnem obdobju v bistvu stabilizacijsko naravnane. Prav zaradi tega smo ob izvajanju rebalansa srednjeročnih planov menili, da naših planov ni potrebno spreminjati, temveč vztrajati na dogovorjenih usmeritvah razvoja in povečati napore za njihovo uresničevanje. Glede na bistveno spremenjene pogoje gospodarjenja pa smo se zavedali, da so opredeljeni cilji glede povečanja fizičnega obsega proizvodnje, rasti celotnega prihodka in dohodka optimistični, vendar z dodatnimi napori in večjo strokovno angažiranostjo uresničljivi.

Pri oceni moramo izhajati iz dejanskih pogojev poslovanja v začetku tega srednjeročnega obdobja. Večji del naše proizvodnje je temeljil pretežno ali celo samo na uvoženih surovinah in reprodukcijskem materialu, z lastnim izvozom pa smo lahko pokrivali le manjši del potreb po uvozu. V proizvodnji embalaže je bila nujna hitra preusmeritev na domače materiale in aluminij. Kmalu pa so se pojavile velike težave pri zagotavljanju domačih surovin, čeprav smo relativno velika sredstva namenili sovlaganju v razvoj domače surovinske baze. Zato je občasno prihajalo do zastojev v proizvodnji, v tovarni embalaže pa tudi do ustavitve proizvodnje na posameznih proizvodnih linijah. V takšnih razmerah je bila ključna naloga zagotoviti čimbolj kontinuirano preskrbo z repromaterialom. V sodelovanju s kupci naših proizvodov smo glede tega dosegli pomembne rezultate. Za reševanje teh problemov smo se usmerili na intenzivnejše povezovanje s kupci, s katerimi skupno že dokaj uspešno zagotavljamo bolj kontinuirano — tekočo preskrbo z repromateriali in surovinami ter sovlagamo sredstva v surovinsko bazo. Z nekaterimi so v teku dogovori o skupnih vlaganjih v razvoj naših proizvodnih zmogljivosti za njihove potrebe. Na podoben način rešujemo bistveno manjši negativni saldo izvoz-uvozne bilance v TOZD Avtooprema, saj ta pretežni del potreb po deviznih sredstvih pokriva z lastnim izvozom.

Iz navedenega lahko zaključimo, da uspešno uresničujemo planirane usmeritve, ki se nanašajo na zagotavljanje nemotenega poteka proizvodnje na dolgoročnejših osnovah, to je zlasti s sovlaganji v surovinsko bazo in povezovanjem s kupci na trajnejših dohodkovnih osnovah.

Uresničujemo tudi usmeritev širitve proizvodnega programa na področje strojegradnje. Zaključena je prva faza izgradnje obrata za proizvodnjo strojev in linij, hkrati pa se (pospešeno) oblikujejo in osvajajo programi za proizvodnjo strojev za zapiranje in izdelavo kovinske embalaže. S tem so ustvarjeni začetni pogoji za hitrejši razmah te proizvodnje, če že nismo dosegli zavestne prepričanosti v pravilnost take usmeritve, smo vsaj temeljito omajali začetno nezaupanje v smotnost te usmeritve.

Zaostreni pogoji gospodarjenja in reševanja proizvodno-tehničnih vprašanj so narekovali tudi primerno kadrovske krepitve in organizacijsko prilagajanje novim tržnim, razvojnim, proizvodnim,

ekonomsko-finančnim in samoupravnim zahtevam.

Kljub vložnim naporom za nemoten potek proizvodnje pa ne dosegamo (planirane stopnje, povečanje obsega proizvodnje in rasti dohodka), nekaterih ključnih postavk srednjeročnega plana kot so povečanje fizičnega obsega proizvodnje, planirane rasti dohodka, povečanje izvoza, vlaganj v razširitev materialne osnove dela.

FIZIČNI OBSEG PROIZVODNJE, CELOTNI PRIHODEK, DOHODEK

V TOZD Tovarna embalaže ne dosegamo planirane rasti fizičnega obsega proizvodnje po stopnji 3 % letno, saj se ta giblje v poprečju na nivoju iz leta 1980. V tem srednjeročnem obdobju se je število zaposlenih zniževalo za 4,5 %. Celotni prihodek je v tem obdobju naraščal v poprečju za 26,1 %, kar ob upoštevanju naraščanja cen pomeni redno letno padanje za 4,2 %. Sredstva za akumulacijo so se realno povečevala po stopnji 0,5 % tako da naraščajo hitreje kot primerljivi dohodek in osebni dohodek. Poglavitni razlog za tolikšno odstopanje od planirane rasti proizvodnje je v težavah pri oskrbi z repromaterialom. Sorazmerno enak nivo proizvodnje ob zmanjšanju števila zaposlenih pa kaže na rast produktivnosti.

V TOZD Tovarna avtoopreme smo v obravnavanem obdobju letno povečevali fizični obseg proizvodnje za 8,5 % ter tako presgali načrtovano povečanje za 3,5 %. Celotni prihodek se je povprečno letno povečeval nominalno za 25,5 %, realno pa je zaradi visoke stopnje inflacije padal za 4,5 %. Dohodek se je nominalno povečeval v poprečju za 22,3 % letno, realno pa je padal po stopnji 7 %. Število zaposlenih se je povečevalo po letni stopnji v poprečju za 2 %, to je skladno s planom. Sredstva za akumulacijo se realno zmanjšujejo hitreje kot dohodek, nominalno pa je njihovo naraščanje počasnejše. Hitrejša rast fizičnega obsega proizvodnje od rasti števila zaposlenih kaže na naraščanje produktivnosti, kar pa se ne odraža v realni rasti dohodka.

Nominalni dohodek narašča počasneje kot celotni prihodek, predvsem zaradi naraščanja cen repromateriala naraščajo porabljena sredstva hitreje od celotnega prihodka. Podobno velja tudi za realne kategorije, kar potrjuje, da nabavne cene rastejo hitreje od prodajnih.

V TOZD Orodjarna in vzdrževanje se je celotni prihodek povečeval nominalno letno za 36,7 %, realno pa za 8,1 %. Realna rast torej zaostaja za 11,3 % za planirano. Nominalni primerljivi dohodek se je letno povečeval v povprečju kar za tretjino, kar je približno 19,3 % več kot smo načrtovali; realen primerljivi dohodek pa se je povečeval po stopnji 1,1 % letno. Število zaposlenih je naraščalo poprečno letno za 6,7 %, to je 2 % počasneje od planiranega. Po planu naj bi akumulacija naraščala hitreje od dohodka, dejansko pa je padala nominalno poprečno za 12,4 % letno, realno pa za 33,3 %.

IZVOZ

V srednjeročnem planu je povečanje izvoza, zlasti na konvertibilno področje, opredeljeno kot eno ključnih nalog. V TOZD Tovarna embalaže naj bi se ta do leta 1985 povečal za 12,4 % in v TOZD Tovarna avtoopreme za 17,3 %. Po planu naj bi bil predviden večji obseg

proizvodnje avtoopreme v celoti namenjen za povečanje izvoza. Realizacija teh proizvodov na domačem trgu naj bi se v obravnavanem obdobju povečala za 0,4 %.

Kljub sklepu, da ima prioriteto proizvodnja, namenjena za izvoz, v uresničevanju tega občutno odstopamo od zastavljenih ciljev. Obseg izvoza avtoopreme se v tem obdobju giblje približno na nivoju, doseženem leta 1979. Izvoz embalaže pa se je v tem obdobju celo zmanjšal. Že dalj časa ugotavljamo, da je močno zaostajanje v razvijanju in osvarjanju novih izdelkov avtoopreme in plasiranje na konvertibilnem trgu bistveni omejevalni dejavnik pri uresničevanju izvoznih nalog.

Zaostreni pogoji gospodarjenja, različne oblike recesij na mednarodnih tržiščih so nam pokazali, kako slabo smo organizirani, kadrovske zasedeni in strokovno usposobljeni za izvajanje vitalne poslovne politike. To velja tako za proizvodnjo, kot za komercialno-tržne aktivnosti, še posebej za razvoj na nivoju TOZD in DO kot celote. Že groba ocena nam pokaže, da smo na razvojnem področju tako po številu, kot po strukturi in usposobljenosti razvojnih kadrov prešibki, da bi bili sposobni prilagajati se hitrim spremembam in zahtevam zlasti tujih tržišč. Čeprav smo ta problem večkrat obravnavali, to še naprej ostaja ozko grlo izvozne usmerjene te proizvodnje. Vsa dosedanja prizadevanja za odpravo tega ozkega grla niso bila uresničljiva. Verjetno pa to ni bil edini omejevalni dejavnik pri uresničevanju usmeritve na povečanje izvoza. V primerjavi z avtoopremo so nedvomno manjše možnosti hitrega povečanja izvoza kovinske embalaže in storitev na konvertibilno področje, zlasti še glede na sedanjo stopnjo naše tehnologije. Najbrž pa smo ugotavljajući in uresničevajući dejanskih možnosti posvetili premalo pozornosti.

INVESTICIJSKA VLAGANJA

V Embalaži so sredstva za vlaganja v razširjeno reprodukcijo planirana v višini 115 milijonov din, realizirana pa v višini 92,4 milijona din. Pretežno namenjena povečanju kapacitet za proizvodnjo aluminijastih pokrovov in norma doz. Realizacija tega je potekala z manjšo zamudo, na kar je bistveno vplivalo pomanjkanje deviz in zunanji omejitveni dejavniki. V sedanjih pogojih bo možno le ob izrednih naporih uresničiti še druge predvidene cilje, to je proizvodnja varjene pločevinke, pokrovov PT za otroško hrano in prenos posameznih proizvodnih programov na nove lokacije.

V Avtoopremi so sredstva za vlaganje v razširjeno reprodukcijo planirana v višini 150 milijonov, realizirana pa v višini 77,6 milijonov. Usmerjene so bile predvsem v zagotovitev proizvodnih zmogljivosti velikih kombiniranih svetilk in opremljanja za namensko proizvodnjo. Realizirana so vlaganja v manjše investicijske nabave za modernizacijo posameznih zaokroženih tehnoloških procesov. Šele letos pristopamo k parcialni realizaciji investicije v drugo fazo proizvodnje žarometov in svetilk. Z uresničevanjem ciljev kasni predvsem zaradi omejenih možnosti nabave investicijske opreme na konvertibilnem področju in nejasnosti glede razvojno-proizvodnega programa.

V Orodjarni in vzdrževanju so sredstva za vlaganje v razširjeno reprodukcijo planirana v višini 120 milijonov, realizirana pa v višini 122,5 milijonov. Sredstva so bila uporabljena pretežno za postavitev in opremo obrata za proizvodnjo strojev ter nadomestilo opreme v strojno-remontni in strojno-rodni delavnici z usmeritvijo na modernejšo tehnologijo.

Težavnejši pogoji zagotavljanja oskrbljenosti z repromateriali terjajo intenziviranje sovlaganj v surovinsko bazo. Embalaža je v ta namen realizirala sredstva v višini 66,6 milijona din, za prihodnje obdobje pa so s samoupravnimi sporazumi prevzete še nove obveze

tako, da bodo verjetno nekoliko prekoračene s plani predvidena sredstva v višini 100 milijonov din. V Avtoopremi smo vlaganja pretežno usmerjena v zagotavljanje deviznih sredstev in so bila realizirana v višini 42 milijonov (planirana 40 milijonov). TOZD Orodjarna in vzdrževanje v ta namen ni planirala sredstev. Skupna vlaganja TOZD v obstoječo izvedbo obsežnejših programov so planirana v višini 257 milijonov dinarjev, realizirana pa v višini 81,6 milijona din. Zaradi etapnega pristopa k izgradnji tovarne strojev se spreminja tudi dinamika investicijskih vlaganj. Razlogi za manjšo realizacijo skupnih vlaganj so predvsem v etapnem pristopu k izgradnji tovarne strojev in v zvezi s tem spremenjena dinamika vlaganj ter kasnitev izgradnje 2. oziroma 3. faze proizvodnje žarometov in svetilk.

Iz navedenega je razvidno, da se kasnitve v realizaciji planiranih vlaganj v glavnem nanašajo na realizacijo večjih programov, katerim je v okviru razvojnih ciljev dan večji poudarek, nekatera pa so zelo pomembna za povečanje proizvodnje za izvoz. Zato je uresničevanju teh nalog v naslednjem obdobju treba dati prioriteto.

RAZVOJ DRUŽBENO-EKONOMSKIH ODNOSOV

Reševanje družbenoekonomskih, od-proizvodnih, socialnih in drugih vprašanj v spremenjenih razmerah je terjalo tudi nadaljnje razvijanje socialističnih samoupravnih družbenoekonomskih odnosov. Verjetno je bil razvoj teh celo preveč podrejen tako, da nismo uspeli začeti s kompletnim reševanjem nekaterih pomembnih vprašanj, temveč le s parcialnimi rešitvami urejali najnujnejše zadeve. To nam niso vsiljevale le vsakokratne razmere, ampak občutna strokovna okrnjenost na nekaterih področjih. Tako so razmere terjale dokaj intenziven razvoj samoupravnega povezovanja in urejanja razmerij z našimi poslovnimi partnerji na trajnejših dohodkovnih osnovah. Potrebe pa terjajo nenehna dopolnjevanja le-teh, za kar so ustvarjeni ugodni pogoji. Vzpodbudni so tudi dosežki v uveljavljanju planiranja kot instrumenta delavcev in organov upravljanja za oblikovanje, določanje ter uresničevanje skupnih družbenoekonomskih, gospodarskih, socialnih in drugih potreb urejanja medsebojnih pravic, obveznosti ion odgovornosti glede uresničevanja zastavljenih ciljev. Preko spremljanja izvajanja delavcev vse širše in konkretno presojo delo samoupravnih organov in poslovnih organov. V občutno manjši meri pa so v praksi plani sredstva kontrole nad gibanji dohodka v celotnem procesu družbene reprodukcije. Prepričanost in preveč parcialno rešujemo probleme v zvezi z nadaljnjim uveljavljanjem in izpopolnjevanjem sistema delitve sredstev za osebne dohodke po delu in rezultatih dela. Uspešnost dela, ugotovljena na podlagi uveljavljenih normativov, v številnih primerih občutno odstopa od dejanske vloženega dela, zaradi česar prihaja do neustreznih razmerij med podobnimi, kakor tudi različnimi vrstami del. Pri delitvi osebnih dohodkov po ekonomskih merilih se prepočasno uveljavljajo merila, ki temeljijo na učinkovitosti dejanskega dela posameznega delavca, namesto na raznih poprečnih uspeha večjih skupin itd. Določena nesorazmerja se občasno prizadevamo odpravljati oziroma zmanjševati s spremembami vrednotenja posameznih delovnih mest oziroma del. Verjetno ni pretirana ugotovitev, da je obstoječi sistem delitve sredstev za osebne dohodke že dokaj »deformiran« zaradi številnih popravkov, ki včasih bolj temeljijo na kompromisih kot strokovno opravljeni presoji. Ta sistem neustrezno stimulira uspešno in ustvarjalno delo. Na podlagi navedenega lahko ugotovimo, da druž-

Ocena izvajanja srednjeročnega plana...

benoekonomski položaj delavca še ni takšen, da bi bil dovolj objektivno zainteresiran za kvalitetno ustvarjalno delo in čimboljšo izrabo sredstev za delo.

VLAGANJE V RAZVOJ DRUŽBENEGA STANDARDA DELAVCEV

V skladu s planirano usmeritvijo v tem srednjeročnem obdobju namenimo bistveno večja sredstva v razvoj družbenega standarda, zlasti za reševanje stanovanjskih potreb delavcev, počitniško-rekreativni dejavnosti ter solidarnostno reševanje socialnih problematike. Pri reševanju stanovanjskih potreb smo poleg povečanih vlaganj težili za maksimalno izrabo vseh drugih možnosti, zlasti s sodelovanjem OZD, v katerih so zaposleni zakonci naših delavcev ter z večjim angažiranjem sredstev delavcev. V obdobju 1981 do 1983 smo v ta namen porabili 100.551.069,00 din. Z dodelitvijo stanovanjskih posojil smo omogočili zadovoljiti stanovanjske potrebe 205 delavcem, 30 delavcem pa z dodelitvijo najemniškega stanovanja, zamenjavami ali dodelitvijo samskih ležišč. Z adaptacijo počitniških domov smo delno povečali njihove kapacitete ter občutno izboljšali pogoje bivanja v njih. S politiko cen pa omogočamo uporabo teh počitniških kapacitet vsem zainteresiranim delavcem. Sorazmerno z dejanskimi potrebami pa se v okviru materialnih možnosti povečujejo sredstva za solidarnostno reševanje akutnih socialnih ogrožanj.

CILJI POSLOVNE POLITIKE SATURNUSA V PRIHODNIH LETIH

Srednjeročni cilji ostajajo aktualni tudi do konca tega srednjeročnega obdobja, pri čemer računamo, da bomo morali zamujeno zaradi izredno oteženih pogojev gospodarjenja v zadnjih dveh letih nadoknaditi in še naprej. Seveda ti spremenjeni pogoji gospodarjenja predstavljajo poudarke ciljev, ki jih lahko imenujemo stabilizacijski.

Ti cilji Saturnusa so:

— ofenzivna poslovna politika s povečevanjem obsega proizvodnje in povečanjem produktivnosti,

— povečanje izvoza,

— nadaljnje uvajanje razvojno in tehnološko zahtevnejših proizvodov (strojgradnja, ...) avtomatizacija tudi obstoječih delovnih procesov, s tem izboljšanje delovnih pogojev in izboljšanje kvalifikacijske strukture zaposlenih v Saturnusu,

— zadrževanje pada standarda zaposlenih v Saturnusu in na osnovi boljšega gospodarjenja, večjega izvoza in večji produktivnosti, dvig realnih osebnih dohodkov,

— razvoj samoupravljanja v TOZD in DO, razvoj kolektiva v smeri aktivne kritične enotnosti.

V letošnjem letu smo uspeli zadržati in obrniti kritičen razvoj poslovanja v TOZD Embalaža, saj smo ob katastrofalnem začetku leta uspeli zaključiti 9-mesečno proizvodnjo na ravni lanskoletne, v Jugoslaviji pa je bila proizvodnja kovinske embalaže za 11 % pod lansko. Do konca leta bomo presegli lanskoletne rezultate v Embalaži, poslovna aktivnost pa nam zagotavlja uspešnejši start v leto 1984 in nadaljnji rast proizvodnje.

Poslovne aktivnosti so bile usmerjene v zagotavljanje sredstev s skupnimi vlaganji, v nudenje kompletnejših boljših uslug — od embalaže do strojev, v povečanje pri izvozu konzerv, obenem s stalnimi kontakti s ciljem ponovne pridobitve kupcev.

Ocenjujemo, da nam to v veliki meri uspeva tako, da po načrtovanem povečanju proizvodnje in embalaranja hrane

planiramo bistveno povečanje proizvodnje embalaže.

Takšnim pogumnejšim, vendar smatramo realnim ciljem, je podrejena tudi ambicioznejša modernizacija proizvodnih kapacitet v naslednjem obdobju (linija soudronic za Ø 73, linija soutronic za Ø 99/153, linija za pokrovčke Ø 73, stiskalnica za Al lončke, avtomatizacija natanjnih ročajev za vdra, avtomatizacija zadnjih operacij pri liniji za patent doze, linija za samostojne pokrovčke s tehnologijo za PT, modernizacija in povečanje lakirnih in tiskarskih linij, avtomatizacija pakiranja in proizvodnje na drugih linijah in strojih ter postopna združitve celotne TOZD Embalaža v Zalogu.

Točna opredelitev vseh teh investicij in razvoja ter prioritete še ni narejena, dinamika pa bo odvisna od materialnih možnosti. Kratkoročni cilj pa ostaja bistveno boljše izkoriščanje predvsem avtomatskih kapacitet, enakoernejša zasedba proizvodnje skozi vse leto, boljša založenost predvsem z aluminijem, uspešen začetek poslovanja z Zorko, kar vse pomeni bistveno večjo produktivnost dela ter varčevanje z materialom in energijo. 1 % večji prihranek pločevine v letu 1984 pomeni 40 milijonov novih dinarjev večjo akumulacijo, ali večje OD.

V Avtoopremi prodajne krize ni bilo, vendar se je z osamosvojitvijo Zavodov Crvena zastava pojavila meja nabavne možnosti domačega trga, ki še zdaleč ne zadošča TOZD-u Avtooprema, njenim potrebam in ambicijam. Tudi sedanje povezovanje z IMV, ki bo naš velik kupce, tega dejstva ne spremeni. Izvoz kot edina alternativa je tako postal ne samo zaželjen, temveč tudi nujen potreben. Zaradi tega je bilo storjeno mnogo naporov za odpiranje možnosti izvoza v naslednjem obdobju, povezanih z nameravano naložbo v proizvodnjo.

VW ostaja naš največji inozemski kupec z možnostjo nadaljnega večanja izvoza, vendar ne sme biti edini partner, ki odloča o eksistenci delavcev TOZD Avtooprema. Francoski trg z Renaultom in grupa PSA lahko v naslednjih letih doseže velikost izvoza VW ob pogoju osvajanja novih tehnologij (plastični žarometi). Odpira se možnost povečevanja izvoza v SSSR, tako v KAMAZ, predvsem pa dobave za nov model Moskviča. Na tem trgu dosegamo odlične finančne učinke, v dogovoru s Progressom pa bi nam le-ta moral zagotoviti del potrebnih deviznih sredstev za proizvodnjo.

Vzpostavljamo tudi stike z drugimi potencialnimi kupci, s katerimi bi v naslednjem obdobju lahko sodelovali tako, da smo prepričani, da nam tuji trg za tovarno našega velikostnega reda, ali dvakrat večje ne postavlja limita.

Ozko grlo je osvajanje novih izdelkov in izdelava orodij zanje, ter v končni fazi povečana proizvodnja.

V teku je investicija za povečanje kapacitet za izdelavo plastičnih delov za zadnje združene svetilke (5 velikih strojev KVASY), za avtomatsko proizvodnjo pločevinastih delov, nove linije za plastične parabole, dopolnitev linije za kovinske parabole, celotno površinsko zaščito, sušilec linije, montažne linije in skladišče. V okviru te investicije bi v Loškem potoku zgradili novo proizvodno halo, kamor bi preselili proizvodnjo manjših luči in izdelkov ter tako ločili organizacijsko in tehnološko različne proizvodnje.

Na ta način bi se TOZD usposobil za podvojitve današnjega obsega proizvodnje in osvojil nove zahtevne tehnologije, s katerimi bomo obdržali korak s svetom.

Pospešen razvoj bomo dosegli z intenzifikacijo dela in povečevanjem kapacitet domačega razvoja, katerega rast mora biti temeljni kamen razvoja TOZD Avtooprema ter s povezovanjem s proizvajalci kot so SEIMA Italija, CIBIE, Hella in drugi.

Načrtujemo tudi prehod od nakupa znanja na njegovo prodajo, saj smo v tem trenutku v stikih tremi potencialnimi kupci know-how v Indiji za proizvodnjo žarometov, v Iranu za proizvodnjo kolesarske opreme in v SSSR za proizvodnjo zadnjih združenih svetilk.

Razvoj orodjarne mora spremljati razvoj obeh proizvodnih vej tako, da proizvajala in vzdržuje potreben obseg orodij zanje. Zato predvidevamo investiranje v odpravo ozkih grl v orodjarni (brusilni stroj, žična erozija, orodjarska stiskalnica, transportne naprave, kopirni avtomat, NC rezkalni stroj), povečanje izkoriščenosti strojnega parka ter povečanje števila delavcev v tej proizvodnji.

Strojgradnja, ki se postavlja na lastne noge, ima velike možnosti razvoja in perspektivo predvsem na področjih, ki jih obvladamo v lastni proizvodnji. Prva faza razvoja in izvršena investicija morata omogočiti razvoj večjega števila proizvodov, ocenitev možnosti trga in njegovo osvajanje ob že omenjenem obsegu proizvodnje ter jasno tehnološko in organizacijsko osvojitve proizvodnje strojev in naprav kot osnovo za izdelavo investicijskega elaborata za postavitev bistveno večjega obsega proizvodnje, ki smo jo opredelili pred dvema letoma kot eno glavnih razvojnih usmeritev naše DO.

Pogoj za doseglo zelo ambicioznih, vendar danes ne več v zraku, ciljev, je uspešna proizvodnja, ki bo omogočila socialno varnost zaposlenih in obenem sredstva za načrtovan razvoj, zato ostajajo vsa prizadevanja za visoko proizvodnjo še nadalje zelo aktualna.

Vzporedno s tem pa moramo bistveno okrepiti razvojna prizadevanja tako s kvalitetskimi kadri kot s povečano in dobro organizirano in koordinirano aktivnostjo vseh razvojnih kadrov v DO.

Novi, s plani opredeljeni kadri v razvoju obenem z vsemi obstoječimi bi morali omogočiti ta kvalitetni skok s:

SKLEPI RAZŠIRJENE SEJE KONFERENCE OSNOVNIH ORGANIZACIJ SINDIKATA

Na podlagi predhodnih razpravo gradivo za sejo konference na sestankih OOK in razširjenih sejah IO osnovnih organizacij sindikata in drugih organov in organizacij ter razprave na skupni seji konference osnovnih organizacij sindikata ter akcijske konference ZK ta sprejema naslednje sklepe:

1. Iz ocene izvajanja srednjeročnega plana temeljnih in delovne organizacije za obdobje 1981—86 je razvidno občutno zaostajanje v uresničevanju planiranih ciljev in nalog. Konferenca ocenjuje, da so bili v tem srednjeročnem obdobju v izredno zaostrenih pogojih poslovanja z dokajšnjimi naporimi ustvarjeni pogoji učinkovitejšega poslovanja, povečanje obsega proizvodnje in izvoza in da je s smotnim angažiranjem razpoložljivih kapacitet do konca srednjeročnega obdobja možno uresničiti planirane cilje. V to pa mora biti usmerjena intenzivirana, usklajena in kontinuirana akcija vseh družbenopolitičnih dejavnikov v delovni organizaciji.

2. Nadaljnji razvoj socialističnih samoupravnih družbenoekonomskih ciljev je ključnega pomena. Uveljavljanje družbeno-ekonomskega položaja delavca, v katerem je ta objektivno, materialno zainteresiran za smotno gospodarjenje in kvalitetno, ustvarjalno delo je nedvomno eden temeljnih pogojev za uspešno realizacijo planiranih ciljev. V zvezi s tem je zlasti potrebno bistveno izpopolniti in dosledneje uveljavljati sistem delitve dohodka in sredstev za osebne dohodke po delu in rezultatih

— koordiniranjem razvoja v DO,
— intenzivnim delom na izdelavi investicijskih programov in njihovi realizaciji,
— intenzivnim razvojem proizvodov in osvajanjem novih tehnologij,
— ločevanjem razvojnega dela od operativne tehnologije,

— uvajanjem avtomatizacije v proizvodnji v večjem obsegu.

Povečanje izvoza, predvsem pa močnejše povečanje produktivnosti bomo lahko dosegli z boljšim izkoriščanjem potencialnih sposobnosti zaposlenih, za kar moramo uvajati stimulatívno nagrajevanje po delovnem prispevku. Zato smatramo, da je uvajanje stimulatívne nagrajevanja ena ključnih nalog v naših DO v letu 1984 in verjetno še v naslednjih letih.

Kompleks aktivnosti za doseganje tega cilja obsega urejevanje organizacije poslovanja, organizacije dela, normiranje del, dokumentiranje vseh dogodkov, nadzor nad izvajanjem, opredeljevanje in uveljavljanje odgovornosti, razčiščevanje medsebojnih odnosov, intenzivno politično in samoupravno aktivnost.

Glede na stopnjo urejenosti vseh potrebnih pogojev je možno samo postopno uveljavljanje nagrajevanja po delu, vendar se moramo za takšen projekt opredeliti, ga načrtati, pripraviti in začeti z izvajanjem. Današnja politika sociale in uravnilovke ne bo omogočala načrtovanega razvoja.

Menimo, da ob možnostih razvoja, ki smo jih odprli, lahko pomeni zavoro pomanjkanje sposobnih strokovnih kadrov, odnosi v DO ter današnji način nagrajevanja.

S tako ugotovitvijo pa so že opredeljene glavne usmeritve samoupravnega, političnega in strokovnega dela v Saturnusu v naslednjem obdobju.

dela, odločneje uveljavljati dohodkovne odnose TOZD Orodjarna in vzdrževanje s tozdoma Embalaža in Avtooprema, načela svobodne menjave dela v odnosih med delovno skupnostjo in tozdi, izboljšati organizacijo dela, izpopolniti sistem informiranja, razvijati odnose s poslovnimi partnerji na dolgoročnejsih dohodkovnih osnovah.

3. Izpopolnjevanje in uveljavljanje sistema delitve dohodka in sredstev za osebne dohodke šteje v letu 1984 kot prioriteta naloga. Politična izhodišča in program dejavnosti sindikata in drugih družbenopolitičnih dejavnikov, v zvezi s tem bomo podrobneje opredelili na naslednji seji konference osnovnih organizacij sindikata, ki bo v prvem četrtletju naslednjega leta.

4. Konferenca ocenjuje, da glede oblikovanja in uveljavljanja sodobnih načel organizacije dela močno zaostajamo za dejanskimi potrebami. S smotno in jasno opredeljitvijo nalog (obveznosti) in odgovornosti posameznih delavcev, organizacijskih enot, organov ter njihovih medsebojnih razmerij pri delu ter doslednim izvajanjem teh lahko občutno povečamo produktivnost dela. Konferenca meni, da šteje delo na izpopolnjevanju organizacije dela in njenem doslednem uveljavljanju med prioritete naloge v naslednjem obdobju.

5. Na področju planiranja so bili v zadnjem obdobju napravljeni določeni kvalitetni premiki. Težiti moramo, da se to nadaljuje. V planih in programih dela si moramo zastavljati realne, izvedljive cilje, uresničevanje teh pa naj bi bilo eno izmed meril uspešnosti dela, hkrati pa tudi osnova za odločnejše uveljavljanje odgovornosti vodilnih kadrov in drugih organizatorjev proizvodnje za izvajanje sprejetih nalog.

(nadaljevanje na 8. strani)

Ocena izvajanja srednjeročnega plana...

(nadaljevanje s 7. strani)

6. Širše povezovanje z organizacijami združenega dela, s katerimi trajne poslovno sodelujemo, oblikovanje in utrjevanje medsebojnih odnosov na temelju skupnih interesov, vzajemne odgovornosti in sodelovanja na dohodkovnih osnovah postaja vse pomembnejše za zagotavljanje kontinuirane proizvodnje. Zato šteje nadaljnje razvijanje teh odnosov tudi v bodoče med prioriteten naloge.

7. Povečanje izvoza zlasti na konvertibilno področje je nujna in pogoj za uresničitev planiranih ciljev, zagotovitev zadostne izrabe proizvodnih kapacitet ter zagotavljanje socialne varnosti delavcev. Z večjim prilivom deviznih sredstev na podlagi izvoza bo možno zagotavljati redno oskrbo z reprodukcijskim materialom in potrebna sredstva za uvoz investicijske opreme in rezervnih delov. Zato je potrebno v naslednjem obdobju šteti povečanje izvoza, zlasti konvertibilnega in ukrepe v zvezi z uresničevanjem tega za prioriteten naloge. Na eni izmed konferenc v prihodnjem letu bomo podrobneje analizirali problematiko s tega področja ter opredelili konkretne naloge sindikata v zvezi s tem.

8. Večjo pozornost je potrebno posvetiti nadaljnjemu razvoju informacijskega sistema, kajti točna in pravočasna informacija o stanju in poslovnih dogodkih je bistveno za demokratično oblikovanje kvalitetnih odločitev ter nadaljnji kvalitetni razvoj samoupravnih družbeno-ekonomskih odnosov. Zato je treba čimprej konkretno opredeliti cilje nadaljnega razvoja informacijskega sistema in opredeliti politiko uresničevanja teh ciljev.

9. Konferenca podpira temeljne usmeritve nadaljnega razvoja delovne organizacije, opredeljene v gradivu za sejo. Del teh usmeritev izhaja iz srednjeročnega plana temeljnih organizacij, del teh pa predstavlja dolgoročnejsi usmeritev razvoja. Konferenca meni, da je treba prvi del usmeritev podrobneje opredeliti v obliki delovnega programa z upoštevanjem določenih prioritet, drugi del usmeritev pa predstavlja prva izhodišča za sestavo smernic in temeljev plana za naslednje srednjeročno obdobje in bodo v okviru priprav teh dokumentov še predmet obravnav in odločanja.

10. Konferenca meni, da je na področju investiranja potrebno šteti za prednostne naložbe v modernizacijo delovnih sredstev in uvajanje sodobne tehnologije, ki so hkrati tudi dolgoročno ekonomsko učinkovita, v okviru tega pa tistim naložbam, ki bodo mogočile povečanje proizvodnje za izvoz na konvertibilna tržišča.

11. Vložiti je potrebno dodatne napore in sprejeti ukrepe za boljšo izrabo razpoložljivih proizvodnih kapacitet. Poleg dokaj izrabljenih strojev imamo tudi vrsto sodobnih, ki pa so večkrat nezadostno izkoriščeni. Nujno bo dosledneje spremljati in analizirati ekonomsko učinkovitost realiziranih investicijskih programov in na podlagi tega izvajati tudi ustrezne ukrepe.

12. Konferenca ugotavlja, da je delo delegacij in konferenc delegacij za delegiranje delegatov v zbor združenega dela in samoupravne interesne skupnosti na področju družbenih dejavnosti preveč prepuščeno iniciativnosti in delu določenega števila delegatov. Organizirati moramo trajno aktivnost sindikata že za čvrstejšo povezavo delegatov in delegacij z organi upravljanja, z delom družbenopolitičnih organizacij. Izvršni odbori osnovnih organizacij sindikata bodo v prvem polletju 1984 obravnavali ta vprašanja in izoblikovali predloge ukrepov za učinkovitejšo uveljavljanje delegatskega sistema v temeljnih in delovni organizaciji.

13. Iz vidika učinkovitosti uveljavljanja vloge in nalog sindikata v temeljnih in delovni organizaciji je potrebno kritično presoditi našo organiziranost in uveljavljene metode političnega delovanja. Izvršni odbori osnovnih organizacij in konference osnovnih organizacij naj analizirajo in obravnavajo ta vprašanja ter oblikujejo izhodišča in programe akcije za nadaljnjo organizacijsko-kadrovsko krepitev sindikata v temeljnih in delovni organizaciji in občini.

14. Konferenca predlaga delavskim svetom TOZD in DO ter DSSS, da obravnavajo gradivo in sklepe konference ter sprejmejo ukrepe za operacionalizacijo teh sklepov v konkretne delovne programe, v katerih bodo opredeljene naloge posameznih strokovnih služb in organov ter roki za njihovo izvedbo.

15. Osnovne organizacije sindikata naj na svojih konferencah in v sindikalnih skupinah razpravljajo o gradivu in sklepih konference. Cilj teh razprav ni le v tem, da se delavci čimbolje seznanijo s sklepi, temveč da se s temi tudi identificirajo, da se na osnovi tega oblikuje in krepi potrebna volja in politično razpoloženje za njihovo uresničevanje.

Izvršni odbori osnovnih organizacij sindikata in konference morajo spremljati izvajanje sklepov konference in v tej smeri s svojo dejavnostjo vzpodbujati nenehno in usklajeno aktivnost vseh družbenopolitičnih dejavnikov, v primeru odstopanja od izvajanja sklepov pa predlagati pristojnim organom, da ustrezno ukrepajo. Dejavnost vseh družbenopolitičnih organizacij in njihovih organov naj bo usmerjena v oblikovanje in krepitev idejnopolične in akcijske enotnosti vseh dejavnikov in celotnega delovnega kolektiva za uresničitev skupno oblikovanih in sprejetih ciljev nadaljnega razvoja delovne organizacije. Hkrati pa moramo v praksi nenehno preverjati pravilnost sprejetih odločitev ter jih po potrebi dopolniti oziroma spremeniti.

Izobraževanje delavcev v neposredni proizvodnji

(nadaljevanje s 3. strani)

Iz podatkov, ki nam jih nudi statistika nesreč pri delu, ugotavljamo, da se nesreče pogosto zgodijo zaradi neustreznega načina dela, pomanjkljivega strokovnega in varnostnega znanja, ter slabo organiziranih delovnih postopkov, ki dopuščajo nepravilna in tvegana ravnanja na posameznih delovnih mestih.

Delavci premalo poznajo nevarnosti, ki jim prete pri delu, večkrat niti ne vedo za ustrezne varnostne ukrepe, s katerimi bi nevarnosti pri delu lahko zmanjšali. Tudi med delavčevu zaposlitvijo je torej treba skrbeti za njegovo vzgojo in izpolnjevanje znanja s področja varstva pri delu.

Zakon o varstvu pri delu o tem pravi:

»Organizacija združenega dela mora opraviti občasne preizkuse znanja delavcev o varstvu pri delu, da se prepriča, če so usposobljeni za varno opravljanje, vodenje in nadzorovanje del. Roke in način občasnih preizkusov znanja določi organizacija združenega dela, vendar ta rok ne sme biti daljši od dveh let, za delavce, ki neposredno opravljajo, vodijo in nadzirajo dela, pri kate-

PRAVNI NASVETI

Premoženjska razmerja med zakonci

Vprašanje premoženjskih razmerij med zakonci v času trajanja zakonske zveze in po razvezi zakonske zveze ureja Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (Ur. l. SRS št. 15/76) v členih od 51. do 62.

Zakon določa, da premoženje, ki ga ima zakonec ob sklenitvi zakonske zveze, ostane njegova last, premoženje, ki ga zakonca pridobita z delom v času trajanja zakonske zveze, pa je njuno skupno premoženje. Nobeden izmed zakoncev ne more razpolagati s svojim nedoločenim deležem na skupnem premoženju, zlasti ga ne more odsvojiti (prodati, podariti) ali obremeniti. Skupno premoženje zakonca namreč upravljata in z njim razpolagata skupno in sporazumno, razen če se izrecno ne dogovorita drugače.

Ob prenehanju ali razveljavitvi zakonske zveze se skupno premoženje razdeli. Sodišče razveže zakonsko zvezo na podlagi sporazuma zakoncev, če sta se dogovorila o varstvu, vzgoji in preživljanju skupnih otrok, če predložita pismen in po sodniku overjen sporazum o delitvi skupnega premoženja in o tem, kateri od zakoncev bo imetnik stanovanjske pravice. V primeru, da pride do razveze zakonske zveze na podlagi tožbe enega izmed zakoncev, se skupno premoženje razdeli v tako imenovanem nepravdnem postopku. Pri delitvi se šteje, da sta deleža zakoncev na skupnem premoženju enaka, zakonca pa lahko dokažeta, da sta prispevala k skupnemu premoženju v dru-

gačnem razmerju. To dokazujeta v posebnem, tako imenovanem pravdnem postopku. Dokler se ne reši vprašanje deleža vsakega zakonca na skupnem premoženju, nepravdni postopek miruje. V sporu o tem, kolikšen je delež vsakega zakonca na skupnem premoženju, sodišče upošteva ne le dohodek vsakega zakonca, temveč tudi druge okoliščine, kot na primer pomoč, ki jo zakonec daje drugemu zakoncu, varstvo in vzgojo otrok, opravljanje domačih del, skrb za ohranitev premoženja in vsako drugo obliko dela in sodelovanja pri upravi, ohranitvi in povečanju skupnega premoženja.

Vprašanje dodelitve stanovanjske pravice enemu izmed razvezanih zakoncev ureja Zakon o stanovanjskih razmerjih (Ur. l. SRS št. 35/82) v 17. členu. Kot že omenjeno, se lahko zakonca sporazumeta, kdo od njiju obdrži oziroma pridobi stanovanjsko pravico na stanovanju, za katero je bil imetnik stanovanjske pravice eden od njiju. V tem primeru se imetnik stanovanjske pravice določi že v postopku razveze zakonske zveze. Sporazum o tem, kateri zakonec bo imetnik stanovanjske pravice, je namreč eden izmed bistvenih pogojev za razvezo zakonske zveze na podlagi sporazuma.

Če pa do sporazuma med zakoncema ne pride, odloči o tem vprašanju na zahtevo enega izmed zakoncev v nepravdnem postopku redno sodišče, na čigar območju je stanovanje. Sodišče upošteva pri tem stanovanjske potrebe zakoncev, njihovih otrok in drugih oseb, ki skupaj z njima stanujejo in druge okoliščine primera. Pri tem pa so odločilne potrebe otrok razvezanih zakoncev. Sodna praksa praviloma odloča za imetnika stanovanjske pravice tistega od zakoncev, kateremu so dodeljeni v vzgojo in varstvo mladoletni otroci. Vprašanje, ali je eden od zakoncev lastnik stanovanja oziroma ali spada stanovanje v njegovo posebno premoženje oziroma ali sta oba zakonca skupna lastnika, torej za določitev imetnika ni odločilno, saj je lahko določen za imetnika tudi tisti zakonec, ki ni lastnik stanovanja.

Zakonec, ki ni določen za imetnika stanovanjske pravice, se mora iz stanovanja izseliti, vendar šele potem, ko mu imetnik stanovanjske pravice preskrbi najpotrebnejše prostore. Najpotrebnejši prostor je v smislu zakona tisti, ki nudi preseljenemu zakoncu enako varstvo, kot ga imajo imetniki stanovanjske pravice.

Dokler ni eden izmed razvezanih zakoncev določen za imetnika stanovanjske pravice, ne more nihče od njiju pripeljati v stanovanje drugih oseb. Kot že rečeno, pa lahko zahteva izselitev drugega zakonca šele potem, ko mu preskrbi najpotrebnejše prostore, in seveda potem, ko je določen za imetnika stanovanjske pravice.

NEVENKA FERENČEK

Prizadevanja vodijo k uspehom

V prejšnji številki, ob članku o medsebojnemu sodelovanju med Saturnusom in Plutalom, je bil objavljen tudi zapis o poslovanju samega Plutala. V tem zapisu sicer ne bo prav natančnih podatkov, vendar pa je za nas lahko zanimivo tudi izvedeti, kako se pri njih lotevajo našim zelo podobnih problemov, saj je proizvodni program njihovega tozda zapiralne embalaže zelo podoben proizvodnemu programu našega tozda embalaže. Pisanje o Plutalovih uspehih (kajti ne glede na to, da »vsak berač svojo malho hvali«, je videti, da tovarna resnično uspešno posluje) bo morda videti kar provokativno. Marsikdo, ki razmere bolje pozna, bi imel morda kaj pripomniti, razložiti, zakaj objektivne okoliščine Saturnusu ne omogočajo, da bi probleme nabave materiala, izvoza, razvoja idr. reševal enako uspešno kot Plutal. Če bo kdo želel, toliko bolje, saj bomo tako lahko tudi bolje spoznali sebe in svoje možnosti.

V tozdu Zapiralna embalaža predelujejo belo in aluminijevo pločevino, tako kot v Saturnusu. Iz nje delajo kronске in navojne zaporke za steklenice, približno polovico vsakih. Tudi oni so imeli do nedavnega precejšnje težave z nabavo bele pločevine in tudi oni danes niso na boljšem, kar se tiče aluminijeve pločevine. Kljub temu so v zadnjih treh letih povečali proizvodnjo iz bele pločevine za 120 odstotkov, proizvodnjo aluminijastih zapork pa vsako leto za 25 do 30 odstotkov. »To je veliko«, pravi direktor tozda Ivan Koželj, »a še daleč od naših načrtov. Plan za leto 1983 bomo uresničili le 70 do 75-odstotno; a načrti so bili realni, le repromateriala za izvozno proizvodnjo nismo dobili dovolj.«

Delno po zgledu Saturnusa so tudi v Plutalu sklenili samoupravne sporazume o poslovnem sodelovanju s kupci svojih proizvodov, po katerih si delijo skupni prihodek in s katerimi urejajo tudi vprašanja nabave materiala. Vendar, kot pravi Ivan Koželj, so nabavo pločevine rešili na nekoliko drugačen način in se s tem izognili težavam s pločevino neenakomerne kakovosti. »Preskrbe s pločevino nismo nikoli prepuščali naključju; tudi če so nam jo nabavljali kupci, so jo kupovali iz naših kontingentov.«

Še pred dvema letoma so v Plutalu zahtevali 50-odstotno kritje deviznih stroškov pri prodaji svojih proizvodov, ker z lastnimi deviznimi prilivi niso mogli pokrivati svojih uvoznih potreb. Do danes so si s sovlaganji in z lastnim izvozom omogočili, da 90 odstotkov svojih proizvodov prodajajo za dinarje.

Precej deviz jim je prineslo sovlaganje v farmo pitancev v Agrotehniko-Grudi, zdaj pa na podoben način vlagajo denar tudi drugod, delno iz sredstev za pomoč nerazvitim. »Ti sporazumi so dologoročni, od njih bomo dobivali devizna sredstva najmanj 6 let, v tem času pa se nameravamo usposobiti, da bomo lahko svoje devizne potrebe krili z lastnim izvozom.«

Že dosedanj izvozni uspehi Plutala so kar občudovanja vredni. »Povečevanje izvoza,« je povedal tov. Koželj, »smo podredili vse naše delo. Zavedamo se, da so naše perspektive na tujih trgih, saj smo že osvojili nad polovico domačega tr-

žišča. V zadnjih treh letih smo izvoz desetkratno povečali.« To sicer pomeni, da so prej izvažali malo, a dejstvo, da danes s prodajo na tujih tržiščih, in to predvsem konvertibilnih, pridobijo preko 30 odstotkov celotnega prihodka, ni malenkost (za primerjavo: naš tozda embalaže je lani prodal na tuje manj kot 2 odstotka svoje proizvodnje). Izvažajo predvsem aluminijaste navojne zaporke, medtem ko delež kronskih

SREČANJE DVEH OO ZS

Sindikato malo drugače

Nič nenavadnega ni, če sindikalisti iz delovnih organizacij povabijo na obisk in pogovor vidne družbenopolitične delavce, funkcionarje na občinski, republiški ali celo zvezni ravni. Bolj neobičajno pa je, če se želijo srečati s sebi enakimi, z delavci v drugi osnovni organizaciji, ki se otepa s podobnimi težavami in ki jih na svoj način skuša čim bolj uspešno reševati. Prav za tako obliko povezovanja tudi izven meja svoje delovne organizacije so se odločili v osnovni organizaciji sindikata tozda Tehnični papir Papirnice Vevče.

Predlagali so skupen sestanek s člani izvršnega odbora sindikata našega tozda embalaže, da bi se pogovorili o problemih, s katerimi se srečujejo v obeh kolektivih, si izmenjali mnenja in izkušnje in tako s skupnimi močmi iskali morda tudi boljše rešitve. V tozdu embalaže so pobudo z veseljem sprejeli in v decembru so se člani obeh izvršnih odborov že sestali v Saturnusu.

Zakaj prav Saturnus? V Vevčah dela precej delavk in delavcev, katerih zakonci so zaposleni v našem tozdu embalaže. Obe delovni organizaciji sta zato že večkrat skupno reševali stanovanjske probleme delavcev, vzajemno so si prizadevali tudi omogočiti delavcem organizirano rekreacijo in podobno. Posebno pri vprašanih družbenega standarda pa mora imeti težo tudi beseda sindikata, saj, kot pravi predsednik IO ZS tozda Tehnični papir Cyril Zupančič, se le sindikat zmore in mora zanimati za vsakega človeka, za posameznika.

zapork v celotnem izvozu zmanjšujejo. Letos zaključujejo investicijo v vrednosti 300 milijonov din v proizvodnjo navojnih zapork. S proizvodnjo bodo začeli predvidoma sredi leta, povečanje zmogljivosti pa je v celoti namenjeno izvozu. »Uradno« načrtujejo za leto 20-odstotno povečanje izvoza, na osnovi investicijskega elaborata pa načrtujejo za 100 odstotkov večjo prodajo v tujino kot v preteklem letu.

Kako uspevajo dosegati take rezultate? Odgovor tov. Koželja je preprost: kdor zares hoče in si prizadeva, lahko marsikaj naredi. »Seveda imamo težave, tujo konkurenco in našo kakovost. Kakovost je pri tem na prvem mestu; zavedamo se, da moramo na tem področju narediti pravo revolucijo. V ta namen intenzivno proučujemo naše konkurente in se učimo od njih.«

Kaj pa transportni stroški? Večkrat slišimo, da prazna embalaža ne le zaradi tuje konkurence, temveč tudi zaradi dragega prevoza ni obetaven izvozni proizvod. »Transport,« pravi direktor Plutalovega tozda, »predstavlja 9 do 13 odstotkov vseh stroškov; to je sicer velik delež, a ne tolikšen da se ne bi izplačalo izvažati. Mi smo v letu 1983 naredili približno 700 milijonov zapork, Nemci pa jih naredijo 4 milijar-

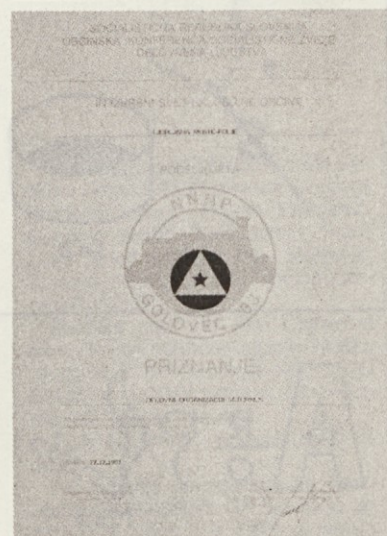
de, ki jih prodajajo po vsem svetu. Če se njim to izplača, se lahko tudi nam. Ugotavljamo, da se izplača tudi izvoz izdelkov iz bele pločevine, saj jo plačujemo po istih cenah ko naša tuja konkurenca.«

Tudi Plutal, tako kot Saturnus, sovlaga v tovarno bele pločevine in v valjarne aluminija. Mnogo pa vlagajo tudi doma, v svoji tovarni. Lani so končali gradnjo moderne orodjarne, ki »sicer še ni na taki ravni kot saturnuška, a si bodo prizadevali, da bo postala.« Še pred tremi leti sploh niso imeli lastne orodjarne in so bili v celoti odvisni od uslug drugih orodjarn, posebno Saturnusove. Danes pa že imajo poleg izdelave orodij za lastne potrebe tudi druge ambicije — strojogradnjo za svoje vrste proizvodov in celo ponudbo kompletnih tovarn. Doslej so že ponudili tri elaborate za izgradnjo tovarn zapiralne embalaže v tujini. »Ko izvažamo v prekomorske države, se izkaže, da se povsod hitro pojavijo težnje, da bi tam izdelovali take proizvode sami, zato moramo biti sposobni prodati tudi tehnologijo. Postati hočemo »know-how« na področju zapiralne embalaže. S programi, ki smo jih že uresničili, smo dokazali, da smo sposobni marsikaj narediti doma, včasih celo bolje kot v tujini.« Pokaže mi podaljšano zaporko za drage alkoholne pijače, tako imenovani Stel cap. »Tak proizvod zna narediti le malo tovarn na svetu. Sami smo razvili tehnologijo in izdelali opremo. Letos smo jih že naredili 60 milijonov, v naslednjem zamahu pa bomo proizvodnjo povečali na 160 milijonov.«

Ugotavljajo tudi, da je za kvaliteto proizvodnjo nujno dopolniti proizvodni program tako, da bodo nekatere pomožne materiale za svojo proizvodnjo izdelovali sami. »Razvoja novih programov smo se lotili s sodobnim organizacijskim pristopom, oblikovali smo projektne skupine, ki sodelujejo tudi z inštituti in fakultetami, domačimi in tujimi. Poskusna proizvodnja pomožnih materialov že teče.«

Za leto 1984 imajo v programu še nove investicije, za katere že izdelujejo elaborate. O teh sogovornik ni veliko povedal; pa tudi brez tega se človek ne more ubraniti vtisa, da je Plutal danes resnično v razmahu.

VITA CAJNKO

Ob dnevu JLA je Saturnus dobil priznanje za uspešno izvedeno vajo »Golovec 83«.

VITA CAJNKO

Dovolj dela za dve ambulanti

Kako je v saturnuski ambulanti, najbrž ni treba nikomur posebej praviti, saj je skoraj vsakdo že prišel kdaj tja s svojimi težavami. Tam je kljub možnosti, da si vsakdo izbere zdravnika po svoji presoji in želji, skoraj toliko kartotek, kot je zaposlenih v naši delovni organizaciji. Udobneje je tako, kot pa popoldne čakati v vrsti v kdove katerem zdravstvenem domu. Čeprav moramo takoj dodati, da vrste tudi v »domači« ambulanti niso prav kratke.

O zdravniškem delu v Saturnusu sta pripovedovali naša zdravnica Mateja Tominec in višja medicinska sestra Jana Lemajič, ki skupaj s srednjo medicinsko sestro Majdo Šuštar tvorita našo splošno medicinsko ekipo. Sami prostori, sta povedli sogovornici, že dolgo niso bili temeljito obnovljeni, tudi oprema je večinoma že stara. Vendar pa so v zadnjem času na novo obložili stene in uredili sobo za preventivo v biviškem zobotehničnem laboratoriju. Dobili so aparat za preizkušanje sluha, ki bo močno skrajšal čas pregledov, kmalu pride nov aparat za merjenje pritiska, tudi rentgen bomo imeli po novem bliže, v zdravstvenem domu Moste — denar za nakup je prispeval tudi Saturnus. Tudi manjše laboratorijske preiskave se bodo morda v bodoče lahko opravljale v sami ambulanti.

Ko smo že začeli z vrstami; za kurativo, torej za zdravljanje že obolelih ljudi, imajo v ambulanti na voljo štiri ure dnevno. V tem času, pravi naša zdravnica, sprejme 35 do 40 pacientov, včasih celo več, kar je dvakrat toliko pregledov, kot določajo normativi. »Ljudje prihajajo k meni z mnogimi težavami, ne samo zdravstvenimi. Večkrat si moram vzeti čas tudi za pogovor o osebnih in službenih problemih delavcev. Človeka moram jemati kot celoto; veliko preveč je pri ljudeh nervoz, jemljejo tudi preveč pomirjeval. Časa za pogovor pa pogosto manjka, ker je pacientov preveč.«

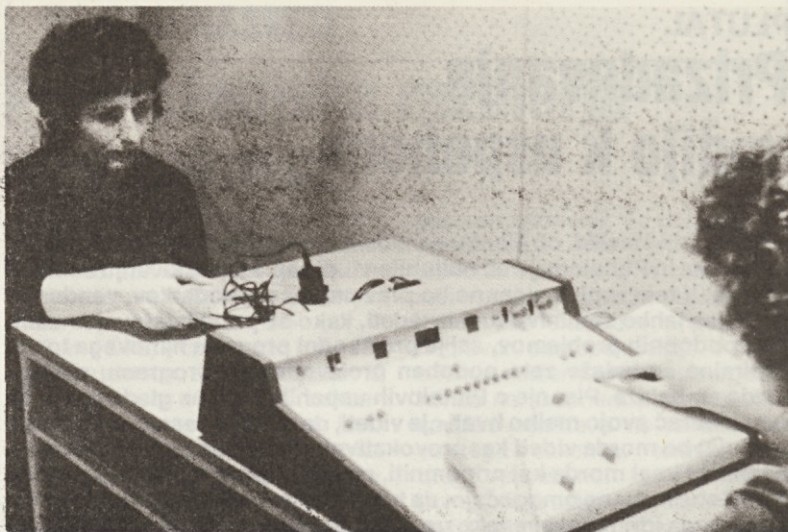
Med »zaresnimi« zdravstvenimi težavami pa prevladuje previsok pritisk, nepravilna, prekomerna prehrana in s tem v zvezi okvare lokomotornega aparata, pa želodčne težave, prehladi in pljučnica. Precej je tudi alkoholizma; take pošljemo v

center za zdravljanje alkoholikov, pogovorijo se tudi z zakoncem in s socialno službo. Potem so tu bolezni, ki jih povzročajo težki delovni pogoji; te skušajo odkriti že v samih začetkih s preventivnimi pregledi.

Preventivnim pregledom je namenjena polovica delovnega časa v ambulanti, po pomembnosti, meni zdravnica, pa jo pravzaprav na prvem mestu. Tisti, ki delajo v zdravju škodljivih delovnih pogojih, morajo na take preglede vsako leto. Vsak dan sprejemajo določeno število delavcev, sezname pa dobijo od službe varstva pri delu. »Največ je okvar sluha zaradi prekomernega ropota,« pravi zdravnica, »v galvani in v tiskarni pa delavci delajo s kemično škodljivimi snovmi, ki povzročajo alergije in okvare na jetrih in pljučih. Tudi nekaj invalidov imamo v delovni organizaciji, največ je takih prve kategorije, za katere je potrebna popolna upokojitve.«

Zdravnica in višja sestra si tudi sami ogledujeta delovna mesta, bili sta v orodjarni, v avtoopremi, v kuhinji, v tiskarni. »Nazadnje sem bila v avtoopremi. To je sicer nov objekt, menzo in sanitarije imajo dobro urejene, je pa veliko prepaha in seveda hrupa. Opazila sem, da delavci ne uporabljajo zaščitnih sredstev proti hrupu in s tem zelo škodujejo svojemu zdravju. Okvare sluha so namreč nepopravljive. Mislim, da bi morala biti uporaba zaščitnih sredstev obvezna in tudi predelavci bi s svojim ravnanjem morali dajati vzgled.«

Omenjena je bila ena od zmanjšanih ugodnosti, ki jih nudi zdravstveno zavarovanje. Vemo, da tudi zdravstvo kot druge družbene dejavnosti razpolaga realno z manj denarja kot prej, kar bo bolj prizade-

Sluh po novem preizkušajo v naši ambulanti.

valo sklade delovnih organizacij in žepe bolnikov. Tako se na primer menda obeta, da bodo zdravljenje poklicnih obolenj plačevala sama podjetja. Neljuba finančna obremenitev sicer, ki pa bo morda tudi spodbuda (materialna spodbuda navadno tudi pri vprašanih človečnosti še vedno največ velja), da se začno hitreje izboljševati delovni pogoji.

Obolele delavce pošiljajo na okrevanje v zdravilišča in v domove; to urejajo v kadrovski službi, sezname tistih, ki so zdravljenja potrebni, pa naredi zdravnica. »Pri tem bi lahko še več izkoriščali naše domove, posebno je to v interesu delovne organizacije zdaj, ko se okrevanja ne plačujejo več iz sredstev zdravstvenega zavarovanja. Lošinj je ugoden predvsem za kronične pljučne bolnike, Kranjska gora pa za

tiste s srčnimi obolenji in z visokim pritiskom.«

Preventiva, pravi zdravnica in sestra, daje veliko dela; dovolj bi ga bilo za dva zdravnika. Posebno se, ker kurativa jemlje preveč časa. Namen preventive pa je predvsem, da bi zmanjšali možnost resničnih obolenj, da bi se ljudje naučili sami varovati in včasih tudi zdraviti; prehladi na primer so že taka stvar, zaradi katere bi lahko manj hodili k zdravniku, če bi se znali sami pozdraviti.

Ob tem naj omenim, da zdravnica ni bila izbrana za pogovor po naključju. Odločila se je namreč, da bo odslej pripravljala članke za naše glasilo, v katerih bo pisala posebej o tistih zdravstvenih problemih, ki bi morali prav delavce v naši delovni organizaciji najbolj zanimati.

VITA CAJNKO

Obvestilo

Delavcu, ki izpolni pogoje za polno osebno pokojnino po Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, delovno razmerje preneha, razen če pristojni organ temeljne organizacije (odbor za delovna razmerja) da soglasje, da se delavcu delovno razmerje podaljša.

(Odbor za delovna razmerja lahko da soglasje, če ugotovi, da se na oglas oziroma javni razpis del in nalog ni prijavil kandidat, ki izpolnjuje razpisne pogoje. Oglas oziroma javni razpis mora biti objavljen najmanj tri mesece prej preden delavec, ki ta dela opravlja, izpolni pogoje za osebno pokojnino.

Novela zakona o delovnih razmerjih zaostruje pogoje za nadaljevanje delovnega razmerja. Delavci so dolžni sporočiti kadrovski službi, (referentu za delovna razmerja) da bodo izpolnili pogoje za osebno pokojnino, najmanj tri mesece pred iztekom delovne dobe.

NEKE NOČI...

Noč je nad meno
pa vendar misel med oblake
vpeta
plava, nežno spleta
kito biserov nocjo.

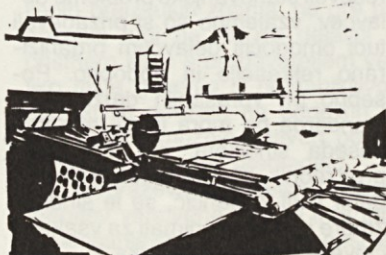
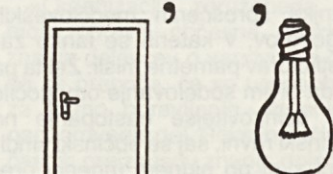
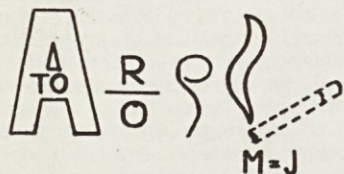
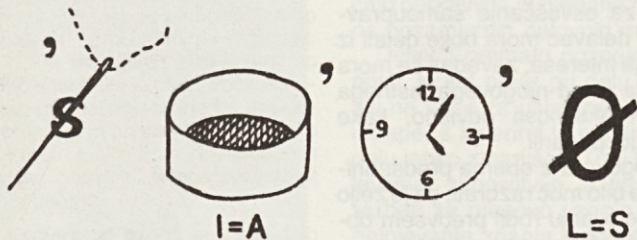
Zafrfotali v noči
so prebliski in v čolnu
polnem vode, bukve listi mroči
svoj zadnji ples so zaplesali.

Misli čiste, mile,
v vetru, v temni vodi se tope,
v življenja morju valove in sne.
Dih in mir z roso se ovije.

Čeprav v srcu bolečina;
studenci vro in v dalj
se vroča sapa zgane v pest.
Iz močne roke raste korenina.
I. I. SMIRNOF

Pred nami je po dolgem času spet pesem nekega Saturnužana, sicer podpisana s psevdonomom. Upamo, da ni njegova zadnja, ki jo bomo lahko prebrali v našem glasilu in da se bodo za objavljanje opogumili tudi drugi naši skriti pesniki. Kajti pesem, čeprav pisana v prvi vrsti iz notranje potrebe in v lastno zadovoljstvo, je tudi način sporazumevanja, iskanja poti do ljudi.

Rebusi

Jubilej, ki ni več jubilej

(nadaljevanje iz prejšnje številke)

S pridobitvijo hidravlične stiskalnice za globoki vlek in vakuumske naprave za napajanje se je proizvodnja povečala, tako da smo v prihodnjih letih že poskušali ločiti proizvodnjo žarometov in tehničnih predmetov od proizvodnje embalaže. Leta 1959 smo to tudi načrtovali z nadgradnjo skladišča gotovih izdelkov. To delitev smo poskušali izvesti čim bolj skladno in uspešno, toda potrebno je bilo veliko dela na vseh področjih. Osvajanje izdelkov ni potekalo več tako kot na začetku, ampak preko konstrukcije izdelkov in orodij. V teh letih smo tudi ločili pripravo dela in tehnični kader.

Kot sem že omenil, so bile naš glavni problem svetlobne karakteristike. Po naključju pa smo se povezali z angleško firmo Lucas, ki nam je bila tudi edina pripravljena pomagati in nam prodati opremo za svetlobni laboratorij. Sodelovanje z Lucasom je steklo preko tedanjega Zavoda za tehnično pomoč, toda preden smo to opremo dobili v Saturnus — podarila nam jo je OZN — so bili popisani celi svežnji papirjev.

Da bi hitro rešili težave z angleškim jezikom, smo v okviru tovarne organizirali tečaje, da bi lahko našemu tehničnemu kadru nudili možnost izpopolnjevanja. Lucasov strokovnjak, gospod Spencer, je prišel v Saturnus, da bi nam pomagal urediti svetlobni laboratorij, hkrati pa je šolal kadre za načrtovanje žarometov in svetilk. Ko je bil laboratorij urenjen in šolanje končano, nas je obiskal direktor Lucasa, gospod Davidson, ki je takoj odkril, da imamo težave z mačjimi očesi in nam je široko gentlemansko ponudil, da lahko poseben saturnuski strokovnjak odpotuje v Anglijo in se v njihovem obratu usposobi za izdelovanje orodij za izdelavo prizem za mačja očesa. Edini pogoj za šolanje je bil dogovor med direktorjema, da know-howa ne prenesemo na tretjo osebo. Seveda je Saturnus takoj izrazil ponujeno priložnost in je poslal svojega delavca na usposabljanje k Lucasu.

Prav v tem času pa je Sekretariat za industrijo poskušal napraviti red na domačem tržišču, saj se je pojavljalo vse več podjetij, ki so izdelovala enako opremo. Tako smo v dogovoru odstopili TAP izdelavo avtomobilskih ogledal in notranjih svetilk, FADIP — Bečej pa je odkupil orodja, polizdelke in opremo. Z Iskro in Čajevcem smo si razdelili proizvodni program in ustanovili skupaj ČIS, kjer so vsa tri podjetja sodelovala na tehničnem in komercialnem področju. ČIS je še do nedavnega deloval.

Ker pa smo delali na vseh področjih in se je proizvodnja neprestano povečevala, nismo mogli več vsemu slediti. Sklenili smo odstopiti proizvodnjo tehničnih predmetov. Sprva smo hoteli postaviti nov obrat, predlogi so bili za Kočevje in Litijo. Vendar smo kasneje dali proizvodnjo teh izdelkov Elri, sedanji Iskri in Trenti Bovec, ki smo jo tako ali tako pomagali ustanoviti.

Ker je Tomos načrtoval proizvodnjo avtomobilov s francosko firmo Citroen na osnovi kooperacijskih

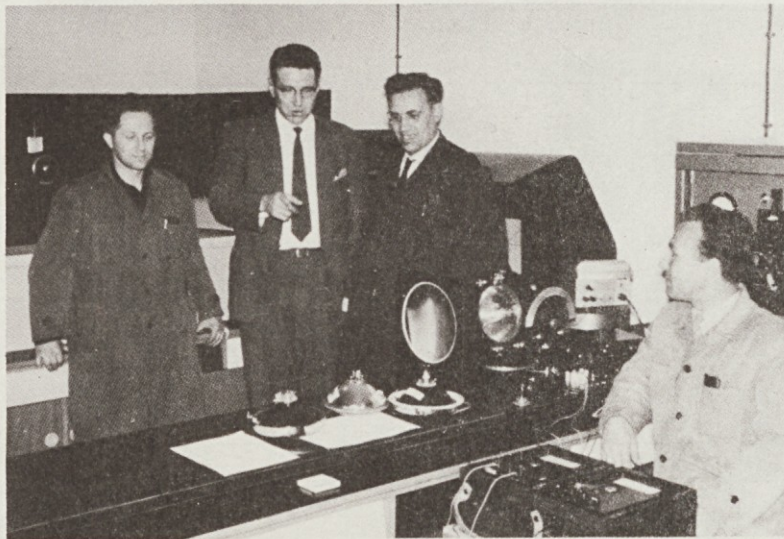
pogodb, je bilo predvideno, da bomo dobavitelj svetlobne opreme. Tako smo se prvič srečali kot neposredni prodajalci naše opreme z inozemskimi podjetji. Po prvih neuspehih pa smo leta 1967 kupili licenco od podjetja Cibie in od takrat tudi izvažamo naše izdelke svetlobne opreme v Francijo.

Pomembna je bila za Saturnus tudi izdelava svetilk, kjer pa smo imeli neprestane težave s kooperanti, ki so nam dobavljali plastične dele. Teh težav pa nas je rešila priključitev Juvinila v Polju.

Sodelovanje s Pretisom se je kasneje preneslo na UNIS, ki je po letu 1970 preko NSU prišel v stik z nemško firmo VW, od tega leta naprej pa tudi Saturnus sodeluje s tem nemškim podjetjem.

Z večjimi količinami svetlobne opreme se je pojavil tudi problem montaže, ki so jo v začetku opravljali na običajnih mizah. Leta 1958 smo sicer dobili nove prostore nad sedanjim skladiščem in prvi tekoči trak. Tedaj smo pripravljali tudi vse potrebno za novo tovarno, med drugim naprave za lakirnico in za galvano. Razen sušilnice za paraboloide, ki smo jo nabavili v DDR, so bile vse naprave izdelane doma in smo z njimi dosegali kvalitetno proizvodnjo. Žal pa se naša tovarna, ki smo jo imenovali »tovarna tehničnih predmetov« in v kateri je stekla proizvodnja leta 1962, ni mogla več prostorsko širiti. Že leta 1970 smo začeli načrtovati novo tovarno in sicer na osnovi izkušenj, ki smo si jih pridobili za ogledi pri Lucasu, občasno Carellu in nazadnje pri Cibie. Leta 1972 so otekali celo razgovori s francosko firmo Cibie za skupno vlaganje, žal pa ti razgovori niso prinesli zaželenih rezultatov.

Izvažanje naših izdelkov preko TAS v VW, v Franciji kupci Citroen, Renault, Peugeot, Simca indomače tovarne z Zastavo na čelu — vse to nas je neprestano opozarjalo, da z obstoječimi zmogljivostmi ne bomo več dolgo uspevati. Nova tovarna je bila nujnost, saj so tudi vzporedne dejavnosti — konstrukcija, razvoj, laboratorij — potrebovale nove prostore, v utesnjenih razmerah pa sta bili tudi orodjarna in embalaža.

V najboljših letih in navdušeni nad delom, bi vsak rekel na prvi pogled. Desno inž. Verčko, levo tovariš Stopar, med njima pa angleški strokovnjak, gospod Spencer — v novem svetlobnem laboratoriju Saturnusa.

Na podlagi analize tržišča smo predvidevali, da bi nova tovarna v prvi fazi proizvajala 1.800.000 žarometov, kar bi bilo možno razširiti na 3 milijone in ob kasnejši avtomatizaciji, ki bi jo prinesla nova tehnika, celo na 6 milijonov žarometov letno. V novi tovarni pa smo želeli poleg tehnoloških novosti doseči tudi boljše delovne pogoje.

Leta 1974 je bil postavljen temeljni kamen, leta 1976 pa je bila otvoritev nove tovarne svetlobne opreme na novi lokaciji v novi industrijski coni na nekdanjem letališču.

Letos samo študentke

V učnem programu o embalaži je na ljubljanski Biotehniški fakulteti tudi deveturni obvezni program predavanja v Saturnusu, združen z ogledom proizvodnje pločevink v Zalogu in kovinskih pokrovcov za zapiranje steklenih kozarcev v obratu Moste. Teoretični del zajema predavanja o pločevinki, kovinskih pokrovcih in steklenih kozarcih, v živilski industriji, težkih kovinah v pakirani hrani in servisu.

Za podrobno razlago je premalo časa in vedno se predavanja podaljšajo za uro ali dve. Študentkam in študentom predavajo strokovnjaki tozda embalaža, ki imajo dolgoletne izkušnje v proizvodnji v Saturnusu in dobro poznajo delo v tovarnah za predelavo mesa, sadja in povrtnin in probleme, ki nastajajo ob njem. Tako so vključeni v predavanja tudi primeri iz prakse, s katerimi se bodo bodoči diplomanti srečali kaj kmalu na svojih delovnih mestih.

Danes, ko je že nekaj generacij poslušalo predavanja, lahko govorimo o prednostih takega izobraževanja. V proizvodnji se spoznajo s pločevinko in kovinskimi pokrovi, spoznajo načela proizvodnje, medfazno kontrolo, preverjanje kakovosti v živilski industriji, zapiranje in merjenje kvalitete zapiranja, spoznavajo zapiralke, zgibalna orodja in glave, proizvodni program naše strojegradnje. Seznanjajo se z delom servisne službe in s strokovnjaki, na katere se bodo lahko vedno obračali po pomoč kot mladi

Inž. Verčko pa meni, da bi morali takrat imeti v Saturnusu malo več poguma pri investiranju in danes bi imeli tudi načrtovani razvojni oddelek, garderobe in jedilnico — ki so odpadli. Ti so danes v prostorih malo serijske proizvodnje in drobnih delov in prav te prostore zelo pogrešamo.

S tem je želel tovariš Verčko svojo pripoved zaključiti. Menil je, da so z uvedbo tozdrov ti zeli svojo prihodnost v svoje roke in si krojijo svoj razvoj sami.

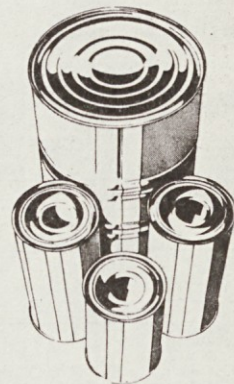
ANAMARIJA PLESNIČAR

strokovnjaki v proizvodnem delu.

Intenzivnost študija v Saturnusu je takšna, da terja od predavateljev na fakulteti dodatne napore, da druge vrste embalaže — kartonska, plastična — v obeh študnetov ne izgubijo na pomenu. Zavedlost, organiziranost, strokovnost in resen pristop vseh, ki so zadolženi za izvedbo programa, vsako leto na novo preseneča naše goste z Biotehniške fakultete. To so študentje četrtega letnika, ki so obiskali že več delovnih organizacij in ustanov, zato je njihovo mnenje za nas še bolj vzpodbudno.

Na koncu bi rad omenil še zanimivost. Pred obratom v Zalogu smo sprejeli letos sama dekleta. Kje so pa fantje? Ni jih, ker je to prva generacija, ko so morali fantje na odsluženje vojaškega roka pred študijem. Presenetila pa nas je prošnja študentk, da bi jim omogočili tudi praktično delo na zapiralkah. Z veseljem!

M. P.

Glas Saturnusa izdaja delavski svet DO v nakladi 2500 izvodov. Ureja ga uredniški odbor: Marjan Dobrilovič, Bogomir Jeklič, Boris Jenko, Franc Lubi, Adolf Majnik, Edo Martinčič, Zdravko Petrič, Ksenija Prinčič in Dragica Zupančič.

Številko pripravila Vita Cajnko in Miran Todor (tehnični urednik). Naslov uredništva: Informativna služba DO Saturnus, 61110 Ljubljana, Ob železnici 16, telefon 444 466.

Tisk: Saturnus - oddelek tiska na papir.

Po mnenju sekretariata za informacije IS Skupščine Sr. Slovenije, št. 412-1/72 z dne 8. 9. 1975, je glasilo oproščeno temeljnega davka na promet.

Križanka

											KALIJ	AFRIŠKI KOPITAR	ŽENSKO IME	PRIPRAVA ZA BRIGANJE TEKOČIN & ŽRACINIM TRAKOM	IGO GRUDEN	SHEŠEVICA	SKOVIENSKI PISATELJ (MIEŠKO)	REKA V ŠVICI	BOR	FINSKO JEZERO	UMRLI SLOVENSKI IGRALEC (STANE)	DOLINA V JULIJSKIH ALPAH	VRSTA VINJAKA	NATVEŠTI JUGOSLOV. POLOTOK	RCHONSKI POLITIK (NICOLAE)	AINTINIJ
											REKA V SEVERNI AMERIKI															
											VRSTA DŽEZSTVA															
											JAP. VRSTA ADAMIRANJE (HMOŽI) DEL MESTA CESTA, ...															
GLAS SATURNUSA	HLADEN SEVERNI VETER	TUJE ŽENSKO IME	VRSTA ACETATNE CELULOZE	RIMSKA 1000	SMOČARSKI SKAIALEC (PRIMOŽ) PIVACA ST. SLOVANOV	JOD ZHUKANT					NEVSEKI SMOČAR (EGON) ČETA TEŽA	POPADNIK SLOVANOV														
REVIJA ZA MLADE MENIČNO JAHSTVO																										
ŽELO HITRO POKAVLJANJE TONA				LISTNATO DREVO (NE JUNAŽA BURSACA)				POD SOL OCEIJE KISLINE URAJDI SPIS				DOSKA PLESALKA PAVLOVA		ARABSKI ŽREBEC		RAZLIČNA SAMOGLAS. VIŠAVJE V SAHARI										
SLOVENSKI SMOČAR PETRONIČ																										
DAHMATINSKO MESTO (ČESVOSLOVŠ)																										
PTIC SVETNIH MORIJ																										
FOSFOR																										
REKA V ČRNI GORI MESTO V SRBIJI																										
PRISTANIŠČE OB KASPIJSKEM MORJU																										
VRZUSLO IME																										
GLAVNO MESTO JORDANIJE					JUG. FILM. IGRAJKA (LOVČAR)				ZDRAVILNA RASTLINA																	
REKA V BOLGARIJI					GRŠKI FILOZOF				ETHNIKI ORGANOSI KYPRIJAKU AGONA								TOVARNA V SARAJEVU									
OKRASNI KAMENI					DAMATINSKI PART				OLIMPIJSKE IGRE								MESTO V ŠVICI ŠPANIJA									
ATLANTSKI PART	TONJA		PODATKI OBNAVIŠČU		RIMSKA 50 TRTNI HROŠČ				ZDRAVILNA RASTLINA				MESTO V SUDANU VRSTA POLŽA													
DAHMATIN. MOŠKO IME	DEL STOPALA				OLIMPIJSKE IGRE				MESTO V ŠVICI ŠPANIJA																	
DEL STOPALA	MESTO V ITALIJI				DELOVNI ŽANOS				MESTO V SUDANU VRSTA POLŽA																	
ANTON AŠKERO UPANJE																										
DOLŽENI POLOŽAJ GLINA																										
SOBODNICA JANKOVIC ERJEST																										
RAZLIČNA SAMOGLAS. ANĐEJ NOVAK																										
AMPER																										
MESTO V AVSTRIJI																										
SILABA ZA GOVALA IN PIHALA																										
VRSTA VRBE TOVARNA PLETENJIN																										
DOBA, VEK GRŠINSKI STARI VEK																										
LJUDSKA VRSTA SKLUPŠČINA																										
VRSTA KAZIKI																										
DOLŽAVA VAŽIJI																										
TROPŠKA PALMA																										
V ST. VOKU GL. MESTO BAHIJONJE MUZA LEB. PESNIŠTVA																										
PEDZIJA																										
OGLJIK SLIKAR MEŠKO																										
SVETO - PISENSKA OSEBA																										
GLAVNI ŠTEVNIK VODNA ŽIVAL																										
KILJOVAČ ELEKTRO INDUSTRIJA																										
SPOREKANJE																										
ODPOSILAČ OREGON (SLOVAT) CIMOSOV AVTO																										
TONARNA GOSPODINJ STROJEV																										
BIVŠI ČEŠKI SKAKALEC (JIRI)																										
RIMSKA 2 VRAT PRI DUBLJANI																										
RIJEKA																										
NAJVIŠJA ZGAMETENJA USTAJNOVA ŽVEPLO																										
AR																										
PRENETENJA																										
LIRA																										
